

Valvotun koevapauden suorittaminen Valtion koulukodissa

Mia Häkkinen

Opinnäytetyö, AMK

Huhtikuu, 2025

Sosionomin tutkinto-ohjelma (AMK)

Häkkinen Mia

Valvotun koevapauden suorittaminen Valtion koulukodissa

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Huhtikuu, 2025, 41 sivua.

Sosionomin tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö AMK.

Julkaisun kieli: suomi

Julkaisulupa avoimessa verkossa: kyllä

Tiivistelmä

Nuorisorikollisuus on aiheena ajankohtainen ja siitä puhutaan runsaasti eri medioissa. Nuorisorikollisuuden luonne on muuttunut erityisesti vuoden 2019 jälkeen. Nuorten tekemät rikokset eivät ole määrällisesti lisääntyneet, mutta rikosten muoto on muuttunut raaemmaksi. Alle 15-vuotiaiden rikosten määrä on lisääntynyt. Nuorten tekemien rikosten rangaistuksista on määritetty rikoslaissa. Tämän opinnäytetyön tutkittavien ikä rajoittuu Valtion koulukodeille sijoitettavien nuorten ikään 12-17.

Opinnäytetyö käsittelee valvotun koevapauden suorittamista Valtion koulukodissa. Opinnäytetyön aihe ja tutkimuksen tarve nousi esiin, kun Valtion koulukodeilla alaikäinen henkilö suoritti valvottua koevapautta ensimmäisen kerran. Sijaishuoltopaikassa suoritettuja valvottuja koevapauksia ei olla aiemmin tutkittu, joka tuki opinnäytetyön aiheen valitsemista.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat: 1. Millainen prosessi valvottu koevapaus on alaikäisen
Millainen prosessi valvotun koevapauden suorittaminen on alaikäisen kohdalla? Miten valvottua koevapautta voidaan suorittaa Valtion koulukodissa?

Opinnäytetyö on toteutettu laadullisena tutkimuksena. Tutkimusaineisto kerättiin puolistrukturoiduilla haastatteluilta, joissa haastateltiin viisi Valtion koulukodeilla työskentelevää ammattilaista. Haastateltavat valikoituivat tarkasti, jotta jokainen ammattiryhmä saa äänensä kuuluviin. Aineistoa tähän tutkimukseen saatiin riittävästi, joka tukee tutkimuksen luotettavuutta.

Tulosten perusteella valvotun koevapauden suorittaminen on laaja prosessi ja siihen kuuluu suuri määrä eri alan asiantuntijoita ja ammattilaisia. Jokaisella ammattilaisella on tarkoin määritelty paikkansa prosessissa. Tuloksista voidaan päätellä, että Valtion koulukodeilla valvotun koevapauden suorittaminen on mahdollista ja Valtion koulukodit ovat oivallinen paikka valvotun koevapauden suorittamiseen. Valtion koulukodin henkilökunta on ammattitaitoista ja moniosaista, joka tukee oikealla tavalla nuorta ja lasta, tämän oireillessa rikoksin. Tuloksien pohjalta löydettiin erilaisia kehittämiskohteita, joiden avulla valvotun koevapauden suorittaminen jatkossa olisi sujuvampaa.

Avainsanat (asiasanat)

Nuorisorikollisuus ilmiönä, lastensuojelu, huostaanotto, Valtion koulukodit, valvottu koevapaus, alaikäinen rikosentekijä.

Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)

-

Mia Häkkinen

Title and possible subtitle

Jyväskylä: JAMK University of Applied Sciences, April 2025, 41 pages.

Degree Programme in Social Services. Bachelor's thesis.

Permission for open access publication: Yes

Language of publication: Finnish

Abstract

Juvenile delinquency is a topical issue that is widely discussed in the media. The nature of juvenile crime has changed, especially since 2019. The number of crimes committed by young people has not increased, but the form of the crimes has become more brutal. The number of offences committed by young people under 15 has increased. Penalties for crimes committed by young people are defined in the Criminal Code. The age of the subjects of this thesis is limited to young people placed in the State School Homes between 12 and 17.

The thesis deals with the implementation of supervised probation in the State School Home. The topic and the need for the study arose when a minor was placed on supervised probation for the first time in the State School Homes. There had been no previous research on supervised probation in a foster care setting, which supported the choice of the topic for the thesis.

The research questions for this thesis are: 1. What is the process of supervised probation for a minor? What is the process of supervised probation for a minor in a State School Home?

This thesis was conducted as a qualitative study. The research data was collected through semi-structured interviews with five professionals working in state school homes. The interviewees were carefully selected to ensure that each professional group had a voice. Enough data was collected for this study, which supports the reliability of the research.

The results show that supervised probation is an extensive process involving many experts and professionals. Each professional has a well-defined role in the process. The results suggest that supervised probation can be carried out in State schools and that State schools are an ideal place for supervised probation. The staff at the State School Home are professional and multidisciplinary, providing the right support to the young person and the child when they are symptomatic of offending. The findings identified several areas for improvement to make the probation service smoother in the future.

Keywords/tags (subjects)

Juvenile delinquency as a phenomenon, child protection, custody, state school homes, supervised probation, juvenile offender.

Miscellaneous (Confidential information)

-

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Lastensuojelun rooli nuoren kasvussa ja kehityksessä	4
2.1	Huostaanotto viimesijaisena toimenpiteenä lastensuojelussa	5
2.2	Valtion koulukodit sijaishuollon yksikkönä	6
3	Nuorisorikollisuus ilmiönä ja alaikäisten rikollisuuteen liittyvä lainsäädäntö	8
3.1	Nuorisorikollisuutta koskeva lainsäädäntö	9
3.2	Alle 15-vuotias rikoksentekijä	10
3.3	Nuorisorangaistus	11
3.4	Laki valvotusta koevapaudesta	12
4	Tutkimuksen tavoitteet, tarkoitus ja tutkimuskysymykset	13
5	Toteutus	13
5.1	Tutkimusmenetelmänä laadullinen tutkimus	14
5.2	Aineiston keruu	15
5.3	Aineiston analyysi.....	16
6	Tulokset	18
6.1	Valvotun koevapauden prosessi Valtion koulukodissa ammattilaisten silmin	19
6.2	Ammattitaito prosessin ympärillä	24
6.3	Koulukotien ja vankilan välinen yhteistyö.....	28
6.4	Ohjaavat lait prosessin ympärillä	28
6.5	Koulukoti valvotun koevapauden suorittamaispaikkana	30
7	Pohdinta ja johtopäätökset	32
7.1	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	33
7.2	Hyödynnettävyys ja jatkotutkimusaiheet	34
	Lähteet	36
	Liitteet	39
	Liite 1 Aineistonkeruuseen liittyvä saatekirje	39
	Liite 2 Suostumuslomake haastatteluun.....	40
	Liite 3 Haastattelukysymykset.....	41

Taulukko

Taulukko 1	Esimerkki aineiston analyysistä saaduista pää- ja alaluokista.....	18
------------	--	----

Kuviot

Kuvio 1. Opinnäytetyön eteneminen	14
Kuvio 2 Valvotun koevapauden esivalmistelun tapahtumat	19
Kuvio 3 Valvotun koevapauden aloitus Valtion koulukodeilla.	21
Kuvio 4 Valvotun koevapauden suorittaminen ja päättyminen	23

1 Johdanto

Nuorisrikollisuus on ajankohtainen ja monisyinen ilmiö, joka herättää laajaa keskustelua niin yhteiskunnassa kuin tutkimuspiireissä. Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan alaikäisten nuorten tekemiä rikoksia, jotka ovat nousseet merkittäväksi huolenaiheeksi Suomessa. Haapakangas ja Kaakinen (2023) tuovat esiin Tilastokeskuksen vuoden 2022 tilastot, jotka osoittavat, että alle 21-vuotiaiden rikollisuus on lisääntynyt ja muuttanut muotoaan vuoden 2019 jälkeen. Erityisesti alle 15-vuotiaiden nuorten rikokset ovat olleet voimakkaassa kasvussa, mikä korostaa tarpeen ymmärtää nuorisrikollisuuden taustatekijöitä ja kehityssuuntia. (Haapakangas & Kaakinen 2023.) Nuorisrikollisuus on moninainen ongelma, jonka puuttumiseen vaaditaan niin sosiaalialan mutta myös poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen sekä muiden toimijoiden ammattilaisia. Alaikäisillä rikoksenteijöillä on suuri riski uusien rikoksensa. Rikoksien uusintaa pyritään vähentämään ennakoivalla työskentelyllä aiheen ympärillä nuoren kanssa. Nuorisrikollisuus tarvitsee monenlaista puuttumispintaa, ehkäisevästä työstä rikollisen elämän uusintariskin kartoitukseen. (SBU 2023.)

Valvottu koevapaus on yksi uudehko ja mielenkiintoinen seuraamusväline, joka on otettu käyttöön Suomessa vuonna 2006. Tämä järjestelmä mahdollistaa ehdottoman vankeusrangaistuksen suorittavien henkilöiden siirtymisen valvottuun koevapauteen, mikä voi helpottaa heidän sopeutumistaan yhteiskuntaan. Valvotun koevapauden täytyy aina tukea vangitun henkilön ennen vangitsemista määritellyjä tavoitteita. Valvottu koevapaus toteutetaan tietyin ehdoin ja valvotusti, ja sen suorittamispaikkaa arvioidaan tapauskohtaisesti. Alaikäisten osalta tämä voi tarkoittaa sijoittamista sijaishuoltopaikkaan, esimerkiksi Valtion koulukodeille. (Mäkipää 2010.)

Tämän opinnäytetyön aihe ja sen tarve tuli esiin arjesta Valtion koulukodissa. Valtion koulukodeilla on yksi alaikäisen henkilön suorittama valvottu koevapaus. Vaikka kyseessä on ollut yksittäinen tapaus, voidaan tuloksien pohjalta todeta, ettei tapaus jää yksittäiseksi. Opinnäytetyön aiheen valintaa tuki ajatus siitä, että aihetta tutkii koulukodeilla työskentelevä henkilö, joka ymmärtää koulukodin toimenkuvan sekä tämän opinnäytetyön tarpeen. Aihe on mielenkiintoinen ja ajankohtainen. Opinnäytetyön aihetta ei ole aiemmin tutkittu, joka tuki aiheen valintaa sekä mielenkiintoa aiheen tutkimiseen.

Opinnäytetyön aihetta valitessa on huomioitu kestävän kehityksen näkökulma. Tällä opinnäytetyöllä tuetaan sosiaalisen kestävän kehityksen näkökulmaa. Sosiaalisen kestävän kehityksen keskeinen näkökulma on, että jokaisella on oikeus tasa-arvoiseen ja yhdenmukaiseen avun saamiseen. (Pohjola N.d, 99–106.) Opinnäytetyöllä on pyritty tuomaan esiin asioita, jotta kaikki saisivat tasavertaista ja yhdenmukaista apua, tässä tilanteessa nuoren suorittaessa valvottua koevapautta.

Tässä opinnäytetyössä keskitytään valvotun koevapauden toteuttamiseen Valtion koulukodissa, ja tutkimus lähestyy aihetta viranomaisnäkökulmasta. Tavoitteena on selvittää, mitä valvotun koevapauden prosessiin kuuluu, kun suorittajana on alaikäinen nuori ja suorituspaikkana Valtion koulukodit. Toisena tavoitteena on selvittää, onko valvotun koevapauden toteuttaminen Valtion koulukodeilla mahdollista tulevaisuudessa. Aihetta lähestytään aluksi tutkitun tiedon ja eri käsitteiden avulla. Tuloksissa tuodaan esille Valtion koulukodin näkökulmasta, minkälainen prosessi valvottu koevapaus alaikäisen kohdalla sijaishuoltopaikassa on, eri ammattilaiset prosessin ympärillä. Lisäksi tuloksissa tuodaan näkökulmia eri lakien riittävydestä ja lopuksi haastateltavat saivat tuoda näkemyksensä, voidaanko Valtion koulukodissa suorittaa valvottuja koevapauksia myös jatkossa.

Tutkimus on toteutettu laadullisena tutkimuksena, ja aineisto on kerätty puolistrukturoitujen haastatteluiden avulla, mikä mahdollistaa syvällisen ymmärryksen eri ammattilaisten näkemyksistä ja kokemuksista. Opinnäytetyö tarjoaa kattavan katsauksen tutkittavaan aiheeseen, avaten tärkeitä ja ajankohtaisia asioita. Opinnäytetyöllä tarjotaan lisää aiheesta tietoa asian parissa työskenteleville henkilöille.

Opinnäytetyön teoriatausta on haettu hyödyntäen eri tietokantoja, esimerkiksi Finna.fi ja Google Scholar. Teoreettinen viitekehys rakentui käsitteiden avulla, joita olivat lastensuojelu, Valtion koulukodit sekä valvottu koevapaus sekä eri lait prosessissa. Tiedonhaussa rajaavana tekijänä oli ilmestymisvuosi, eritoten kun haettiin tietoperustaa nuorisoriikollisuudesta. Nuorisoriikollisuudessa on tapahtunut suuria muutoksia vuoden 2019 jälkeen, joka toimi rajaavana vuosilukuna aineistoja käyttäessä.

2 Lastensuojelun rooli nuoren kasvussa ja kehityksessä

Nuoren vanhemmat tai muut lailliset huoltajat ovat ensisijaisesti vastuussa nuoren turvallisesta kasvusta, kehityksestä, kasvatuksesta ja elinympäristön ylläpidosta. Kuitenkin tietyissä tilanteissa

nuoren hyvinvointi ja olemisen turvaaminen voi vaatia viranomaisten puuttumista. Kaikilla viranomaisilla, kuten poliisilla, koulun ja päiväkodin henkilökunnalla sekä terveydenhuollon ammattilaisilla, on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, mikäli heillä herää huoli nuoren hyvinvoinnista. Lapsesta tai nuoresta nousseita huolenaiheita voivat olla esimerkiksi nuoren elinympäristö, perheen sisäiset ongelmat, nuoren hoitaminen tai nuoren päihteiden käyttö. Lastensuojeluilmoitus tehdään nuoren asuinpaikan mukaisesti omalle hyvinvointialueelle, minkä jälkeen kartoitetaan nuoren ja perheen tarpeet. (Araneva 2022)

Mikäli palveluntarpeen arvioinnin jälkeen todetaan, että lastensuojelun palveluille on tarvetta, siirtyy perhe lastensuojelun asiakkaaksi. Lastensuojelun tehtävänä on edistää nuoren turvallista kasvua sekä kartoittaa ja ehkäistä mahdollisia ongelmia. (Heino 2007, 40–43.) Lastensuojelun tarkoitus on toimia nuoren ja perheen tukena sekä ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä tarpeen mukaan. Lastensuojelussa on tarjolla useita eri tukimuotoja, joiden käyttöä arvioidaan yksilöllisten tarpeiden mukaan. (Sosiaali- ja terveysministeriö N.d) (L 417/2007.)

Lastensuojelun tukikeinoja ovat muun muassa avohuollon palvelut, ehkäisevä lastensuojelutyö, kiireellinen sijoitus, huostaanotto, sijaishuolto ja jälkihuolto (L 417/2007). Lastensuojelu ei ole vain yhden viraston toimintaa, vaan se koostuu monien viranomaisten yhteistyöstä. Jokainen nuori ja hänen perheensä arvioidaan yksilöllisesti, jolloin ympärille muodostuu ammattilaisten ryhmä, joka vastaa perheen ja nuoren tarpeisiin. (Sosiaali- ja terveysministeriö N.d)

Lastensuojelutyötä ohjaavat useat lait ja sopimukset, kuten YK:n nuoren oikeuksien yleissopimus (L 1991/60), Suomen perustuslaki (L 731/1999), lastensuojelulaki (L 417/2007) ja terveydenhoitolaki (L 1326/2010). Näiden säädösten avulla pyritään varmistamaan, että nuoren oikeudet ja hyvinvointi toteutuvat kaikissa lastensuojelun toimenpiteissä. (Araneva 2022.)

2.1 Huostaanotto viimesijaisena toimenpiteenä lastensuojelussa

Huostaanotto on lastensuojelun viimesijainen tukikeino, jonka tarkoituksena on turvata nuoren kehitystä ja kasvua. Huostaanotto on prosessi, jonka tarkoituksena on tukea ja auttaa lasta ja tämän perhettä. Huostaanoton kriteerit ovat tarkat. Nuoren pois vienti kotoa on aina suuri asia, johon täytyy olla selkeät ja hyvät perusteet. (Enroos, Heino & Pösö 2017.)

Ennen huostaanoton toteuttamista sosiaalityöntekijän on arvioitava huostaanoton tarve moniammatillisesti. Huostaanottoa ei voida pääsääntöisesti toteuttaa, ellei lapselle ja hänen perheelleen ole aiemmin tarjottu lastensuojelun avohuollon palveluita. Avohuollon palveluiden on todettava riittämättömiksi, ja huostaanoton on oltava nuoren edun mukaista, jotta se voidaan toteuttaa. On kuitenkin poikkeuksia, huostaanotto voidaan tehdä hyvinvointialueen toimesta ilman avohuollon palvelun asiakkuutta, mikäli hyvinvointialueen virkamies arvioi, että nuoren oma tai ympäröivän elinympäristön toiminta aiheuttaa välitöntä vaaraa lapselle, jolloin nuori pystytään ottamaan välitömästi huostaan. Nuoren oma itselleen vaarallinen toiminta voi myös riittää huostaanoton perusteeksi. (Enroos, Heino & Pösö 2017) (L 417/2007.)

Lastensuojelulain 40 § määrittelee huostaanoton seuraavasti: huostaanotossa nuori otetaan hyvinvointialueen huostaan, jolloin päävastuu nuoresta siirtyy hyvinvointialueelle, vastuu sosiaalityöntekijälle joka nuorelle määritetään heti asiakkuuden alusta lähtien. Huostaanoton aikana nuorta sekä hänen vanhempiaan tai laillisia huoltajia kuullaan. Mikäli vanhemmat ja nuori vastustavat huostaanottoa, mutta huostaanotolle asetetut lastensuojelulain mukaiset kriteerit täyttyvät, nuori voidaan ottaa huostaan tahdonvastaisesti. (L 417/2007, 40 §.)

2.2 Valtion koulukodit sijaishuollon yksikkönä

Valtion koulukodit ovat pitkän historian omaavia lastensuojelulaitoksia, jotka eivät tavoittele voittoa toiminnallaan. Toiminnassa olevia koulukoteja on seitsemän, joista kaksi ovat yksityisiä ja viisi valtion alla toimivia. Valtion koulukodit ovat Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alainen palveluntuottaja. Valtion koulukotien toimintaa ohjaa laki Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen alaisista lastensuojelulaitoksista (L 1379/2010). Valtion koulukodeissa järjestetään vaativan tason ja erityisen huolenpidon lastensuojelun sijaishuollonpalveluita. (Utriainen & Erikson 2023.) Vaativa sijaishuolto tarkoittaa, että sijaishuollon yksikössä tarjotaan strukturoidumpaa sijaishuoltoa. Vaativaa sijaishuoltoa verraten esimerkiksi perustason sijaishuoltoyksikköön, on vaativalla vähemmän sijoitettuja lapsia ja nuoria sekä henkilökunta resurssia taas enemmän. Erityisen huolenpidolla (EHO) tarkoitetaan lyhytaikaista, intensiivistä jaksoa. Erityisen huolenpidon jakso on enintään kolme kuukautta. Erityisen huolenpidon jaksolla on tarkoitus saada lapsi tai nuori pysähtymään, jos tämä oireilee esimerkiksi väkivaltaisesti tai rikoksilla. Jakso aloitetaan 30 vuorokauden arviointijaksolla. Erityinen huolenpito voi olla enimmillään 90 vuorokautta. Erityisen huolenpidon jakso on lastensuojelulain alainen rajoitustoimenpide. Ennen erityisen huolenpidon jaksoa, sen tarvetta

arvioidaan yksilöllisesti eri ammattikuntien toimesta. (Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti 2020.) Valtion koulukoteihin sijoitetaan lapsia ja nuoria, jotka tarvitsevat vahvempaa tukea, eikä esimerkiksi perustason sijaishuollon yksikkö ole ollut riittävä. (Utrianen & Erikson 2023.)

Valtion koulukoteja on yhteensä viisi, Pedersöressä Lagmansgården, Limingassa Liminka, Mikkelissä Sairila, Kouvolassa Sippola ja Vihdissä Vuorela. Koulukodeissa sijaitsee koulu pihapiirissä, jossa pääasiassa sijoitetut lapset suorittavat oppivelvollisuuttaan. Koulukotien työskentelyssä nuori on keskiössä. Jokaisen nuoren yksilö, tarpeet ja tilanne huomioidaan, ja sen ympärille rakennetaan lasta parhaiten auttava kuntouttava kokonaisuus. Jokaisessa koulukodissa työskentelee n. 70–90 alansa ammattilaista. Asuinyksiköissä ja hallintotehtävissä työskentelevät henkilöt ovat pääasiassa sosionomeja, yhteisöpedagogeja, sairaanhoitajia ja lähihoitajia. Lisäksi on muutama ylemmän ammattikorkeakoulun käynyt sosionomi ja sairaanhoitaja. Koulun henkilökunta on pääasiassa erityisluokanopettajia ja koulunkäynninohjaajia. (Valtionkoulukodit.fi 2024.)

Koulukodeille sijoitetut nuoret

Valtion koulukodeille sijoitetaan huostaanotettuja lapsia ja nuoria, jotka ovat iältään 12–17-vuotiaita. Nuoren taustalla saattaa olla useampia sijoituspaikkoja ennen koulukotia. Sijoitettujen nuorten syyt ovat moniongelmaisia, esimerkiksi koulunkäynnin ongelmat, perheensisäiset ongelmat, perheväkivalta, päihdeongelmat, karkailu, rikokset, sekä erilaiset mielenterveysongelmat. (Valtion koulukodit 2024.) Pekkarisen (2017) tutkimuksen pohjalta voidaan todeta, että koulukodeille sijoitettujen lapsien ja nuorien taustoilla on suuria yhtäläisyyksiä. Moniongelmaisuuksiin ei olla pystytty puuttumaan riittävällä tasolla kotona tai toisessa sijaishuoltopaikassa, tällöin koulukoti on oivallinen paikka. (Pekkarinen 2017.) Sijoitettavien nuorten kanssa työskennellään moniammatillisesti, tukien jokaisen yksilöllisiä tarpeita, lapsi ja nuori aina edellä. Koulukodeilla ollaan myös tiiviisti yhteydessä sijoitettavien nuorten perheisiin. (Valtion koulukodit 2024.)

3 Nuorisorikollisuus ilmiönä ja alaikäisten rikollisuuteen liittyvä lainsäädäntö

Nuorisorikollisuus on ilmiö, joka on puhuttanut erityisesti viime vuosien aikana. Eri medioissa on tuotu esille, että nuorisorikollisuuden suunta on muuttunut ja vaatii toimenpiteitä. Nuorisorikollisuudesta voidaan puhua ilmiönä, jolle on löydetty medioiden pohjalta erilaisia syitä, esimerkiksi jengirikollisuus ja korona. (Daniellson 2022.)

Puhuessamme nuorisorikollisuudesta käsitteenä, voidaan erotella käsitteen sanat. Rikoslain mukaisesti, rikosoikeudellisessa vastuussa oleva nuori on 15–21-vuotias. Puhuessamme rikoksesta, voidaan käsitteenä rikos määritellä niin että kyseessä on asia, joka rikkoo lakia ja on rangaistava teko, rikos voi esimerkiksi kohdistua toiseen henkilöön, asiaan tai esineeseen. Nuorten yleisimmät rikoslajit ovat omaisuus- ja väkivaltarikollisuus. Internetissä tehtävät rikokset ovat yleistyneet nuorten keskuudessa, esimerkiksi nuorten tekemä seksuaalirikollisuus internetissä. Syitä ja altistavia tekijöitä nuorisorikollisuudelle on monia. Syitä voivat olla esimerkiksi perheessä nähty tai koettu väkivalta, mielenterveysongelmat, matala koulumenestys ja esimerkiksi vertaisryhmät. (Rajajarvi 2023.) Young, Greer ja Church (2017) artikkelissa nousi esiin mielenkiintoinen näkökulma nuorisorikollisen termiin liittyen. On tärkeää muistaa termiä käyttäessään huomioida kuinka sitä käyttää. Nuorisorikollisuus ja nuorisorikollinen ovat termejä, jotka leimaavat sitä nimittävän henkilön helposti. YK käyttää esimerkiksi alaikäisistä rikoksilla oireilevista nuorista nimitystä ”lain kanssa ristiriidassa olevat lapset”. (Young, Greer & Church 2017.)

Haapakangas ja Kakriainen (2023) ovat tehneet Tilastokeskukselle artikkelin, jossa tutkitaan nuorisorikollisuuden muutoksia. Artikkelin käsittelee vuoden 2022 nuorten tekemiä rikoksia. Artikkelin ja tilaston pohjalta voidaan todeta, että nuorten tekemät rikokset ovat määrällisesti laskussa. On tärkeää huomata, että vaikka määrällisesti rikokset ovat laskussa ei voida sanoa, että itse nuorisorikollisuus olisi vähentynyt tai laskussa. Nuorten tekemät rikokset ovat muuttaneet muotoaan vuosien saatossa. Nuoret tekevät raaempia rikoksia, rikokset keskittyvät tietyille alueille ja esimerkiksi alle 15-vuotiaiden rikollinen toiminta on lisääntynyt. Konkreettisia esimerkkejä ovat muun muassa, alle 15-vuotias on ollut epäiltynä ryöstörikoksesta vuonna 2022 269 kertaa. Vuonna 2021 määrä on ollut 136 prosenttia alhaisempi. Artikkelissa tuoduissa tilastoissa tuodaan esille 15–17-vuotiaiden rikollisuudessa on huomattu runsasta kasvua, vuosien väliset erot eivät ole yhtä radikaaleja,

kuin alle 15- vuotiailla mutta lisääntyneet myös. Vuonna 2022 15–17-vuotias on ollut epäiltynä ryöstörikoksesta 58 prosenttia enemmän kuin vuonna 2021.

Tilastoissa on avattu kuinka eri paikkakuntien erot ovat huomattavat. Huomattava ero on pääkaupunkiseudun isoissa kaupungeissa, verraten muun suomen pienempiin kaupunkeihin. Tästä voidaan päätellä, että nuorten tekemät rikokset ovat keskitettyjä, sekä nuorten rikoksiin liittyy useita tekijöitä, esimerkiksi asuinpaikka. (Haapakangas & Kakriainen 2023.)

On tärkeää muistaa, että kaikki rikolliset eivät jää kiinni tekemistään rikoksistaan, vaikka rikos täyttäisi kaikki rikoslain kriteerit. Tällöin puhutaan piilorikollisuudesta. Piilorikollisuus on rikollisuutta, joka tapahtuu niin, ettei tekijä jää tästä kiinni ja se tapahtuu ulkopuolella viranomaisten tilastoista tai havainnoista. Tällä pystytään toteamaan, että kaikkia rikollisia tekoja ei voida saada koskaan täysin tilastoihin. (Rajajärvi 2023.)

Nuorisoriikollisuuden ympärillä olevissa tutkimuksissa on tärkeää muistaa ammattilaiset, jotka työskentelevät rikoksilla oireilevien nuorien kanssa. Tärkeää olisi puuttua mahdollisimman pian nuorten tekemiin rikoksiin ja katkaista kierre, ennen kuin tilanne pahenee entisestään. Nuorisoriikollisuuden ympärillä työskentelevät ammattilaiset ovat poliisi, sosiaalitoimi, terveystoimi sekä nuorisotoimi. Aiheen ympärillä työskennellään monialaisesti kohti samaa päämäärää, eli nuorisoriikollisuuden vähentämistä. Varhaisen tuen ja auttamisen palvelua on muun muassa Ankkuritoiminta. Ankkuritoimintaa on ympäri Suomea. Toiminta toimii tiimeissä, joihin kuuluu poliiseja, sosiaalityöntekijöitä, sairaanhoitajia ja nuorisotyöntekijöitä. (Moilanen, Airakseninen & Kangasniemi 2021.)

3.1 Nuorisoriikollisuutta koskeva lainsäädäntö

Suomen rikoslaki (L 39/1889) koskettaa kaikkia rikoksia tekeviä henkilöitä. Rikoksen tekijän ollessa alle 21-vuotta, rikoslakia sovelletaan huomioiden nuoren tekijän ikä. Rikoksenteikijän ollessa nuori, alle 21- vuotias, täytyy rikos käsitellä mahdollisimman pian. Laki nuorista rikoksenteikijöistä (L 262/1940) on rikoslakia soveltava säädös, joka koskee nuoria yli 15-vuotiaita mutta alle 21-vuotiaita rikoksenteikijöitä. Alle 21-vuotias henkilö voidaan tuomiota sakkoon, nuorisorangaistukseen, valvonnan alaiseksi, ehdottomaan tai ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Rikoksenteikijän ollessa

15–17-vuotias, ei voida häntä tuomita täyteen rangaistukseen. Henkilö suorittaa rangaistuksensa $\frac{3}{4}$ mitä täysi-ikäinen henkilö suorittaisi. (L 262/1940.)

Rikoksiin liittyvissä lakiosissa määritellään eri seuraamusten menettelystä, henkilön tehtyä rikoksen. Rikoksista johtuneiden seuraamusten käsittelyä voidaan toteuttaa joko tuomioistuimessa tai sen ulkopuolella. Tuomioistuimen ulkopuolella tarkoittaa, että rikoksen tehnyt henkilö saa seuraamuksen joko syyttäjän tai poliisin toimesta. Tuomioistuimen määräämä yleisin seuraamus 15–17-vuotiaalle on sakko. Kaikista seuraamuksista vuonna 2021, 75 prosenttia 15–17-vuotiaista tuomittiin sakkorangaistukseen. Seuraavaksi yleisin seuraamus on ehdollinen rangaistus ja ehdollisen jälkeen tulee vasta ehdoton vankeusrangaistus. Ehdolliseen vankeuteen tuomittiin vain viidennes vuonna 2021 15–17-vuotiaista rikoksentehtäjästä. Nuorisorangaistus oli seuraamuksena vuonna 2021 vain 11 kertaa, joka on 0,5 prosenttia kaikista tuomioista. (Halen, Tuomala, Tyni & Laurila 2023.)

3.2 Alle 15-vuotias rikoksentehtäjä

Suomessa rikosoikeudellinen ikäraja on 15-vuotta. Jos rikoksentehtäjä on alle tämän iän, voidaan todeta, ettei nuori ole syyntakeinen. Koska katsotaan rikoksentehtäjän olevan syyntakeeton, ei voida häntä tuomita eikä hän joudu oikeuteen. Alle 15-vuotias voidaan kuulla kuulemisen muodossa, jolla kartoitetaan nuoren osallisuutta rikokseen. Alle 15-vuotiaasta rikoksen tekijästä tehdään aina lastensuojeluilmoitus poliisin toimesta. (Nuori rikoksentehtäjänä. N.d.)

Rikoksen tekijän ollessa alle 15-vuotias, eikä häntä voida tuomita rikoksesta, on hän silti korvausvelvollinen. Vahingonkorvausvelvollisuudelle ei ole laissa määritelty alaikäraja, jolla tarkoitetaan, että minkä ikäinen vain, joka tekee rikoksen, on vastuussa korvaamaan tekemänsä vahingot. Vahinkojen korvaussummat määritetään rikoksen tekijän ikä ja tilanne huomioiden. Eli vaikka rikoksentehtäjä tekisi miljoonien eurojen vahingot, ei alaikäisenä hän joudu korvaamaan niin suurta summaa. (Joukanen 2024.)

Alle 15-vuotiaan tehdessä vakava rikos voidaan nuorta tukevana toimenpiteenä lapsi sijoittaa kiireellisesti. Tällöin nuoren rikoksen vuoksi, nuori vaarantaa oman kasvun ja kehityksensä, joka riittää sijoituksen perusteeksi. Sosiaalihuolto tekee päätöksen kiireellisestä sijoituksesta. Kiireellisellä

sijoituksella tarkoitetaan nopealla aikataululla nuoren sijoittamista esimerkiksi sijaishuoltopaikkaan, jonka avulla turvataan nuoren sekä muiden turvallisuus. Kiireellinen sijoitus on väliaikainen tukikeino, eikä se saa kestää 30 vuorokautta pidempään. (Joukanen 2024.)

3.3 Nuorisorangaistus

Nuorisorangaistus tarkoittaa 15–17-vuotiaille tarkoitettua rangaistusmuodosta, yhdyskuntaseuraamuksesta. Nuorisorangaistus tarkoittaa sitä, että 15–17-vuotias tekee rikoksen/rikoksia, joiden seuraamuksena ei ole riittävänä sakko, kuitenkin rikoksen seuraamuksena ehdoton vankeusrangaistus ei olisi nuorta palveleva sekä myös liian kova rangaistus rikoksesta. Nuorisorangaistukseen kuuluu valvontaa, sosiaalista toimintakykyä edistävää toimintaa ja ohjausta. Nuorisorangaistuksessa laaditaan aikataulu, jonka mukaisesti rangaistusta suoritetaan. Nuorisorangaistuksen kesto on neljästä kuukaudesta yhteen vuoteen. Nuorisorangaistuksen toteutuksessa toimii taustalla moniammatillinen työryhmä. Tuomioistuin tuomistaa rikoksen tehneen henkilön nuorisorangaistukseen. Ennen kuin nuori voi saada seuraamukseksi nuorisorangaistuksen, pyytää tuomioistuin yhdyskuntaseuraamuslaitokselta tuomitusta selvityspyynnön. Tällä on tarkoitus kartoittaa mitä hyötyä nuorisorangaistuksesta on ja onko se tarkoituksenmukainen. Tässä hetkessä rikoksen tehneelle määritellään oma valvoja yhdyskuntaseuraamuslaitokselta. Kartoitusvaiheessa suuressa roolissa on rikoksen tehnyt nuori ja hänen läheiset. Nuorta ja hänen läheisiään kuullaan selvitykseen. Lisäksi selvitykseen tulee viranomaisten kommentit. Jos yhdyskuntaseuraamuslaitoksen henkilö toteaa nuorisorangaistuksen olevan tarkoituksen mukainen nuorelle, täytyy hänen tehdä vielä nuoren ja hänen läheisten kanssa rangaistusajan suunnitelma. Rangaistusajan suunnitelmaan täytyy tulla esille, mitä rangaistusaikana tapahtuu ja milloin. Rangaistusajan suunnitelmaan tulee tarkka aikataulutus. Yhdyskuntaseuraamuksen työntekijä on suuressa roolissa koko nuorisorangaistuksen ajan. Rikoksen tekijä ja yhdyskuntaseuraamuslaitoksen valvoja tekevät tiukkaa yhteistyötä ennakkoon sovittujen tapaamisten merkeissä. Tärkeää on, että nuorisorangaistus sisältäisi yksilöllisesti suunniteltuja aiheita ja ohjelmaa, esimerkiksi päihdetyöskentelyä, jos rikoksen tekijällä on päihdeongelmaa. Lisäksi on tärkeää, että nuorisorangaistus sisältää työelämään tutustumista ja osallistumista. (Rikosseuraamuslaitos 2024.)

Nuorisorangaistuksien käyttö määrät Suomessa ovat yllättävän matalia. Alle 18-vuotiaan rikoksen tekijän käsittelyn pitäisi tapahtua mahdollisimman nopeasti, kuitenkin on todettu, että käsittelyajat ovat pitkiä todellisuudessa. Nuorisorangaistus on hyvä ja toimiva seuraamus nuorelle rikoksen

tekijälle. Kuitenkin tässä, kuin monessa muussakin asiassa, tulee vastaan erilaiset ongelmakohdat. Esimerkkinä yhdyskuntaseuraamuslaitosten resurssipula, eikä ilman yhdyskuntaseuraamuslaitoksen valvojaa nuorisorangaistus ole mahdollinen. (Halen & Tyni 2024.)

3.4 Laki valvotusta koevapaudesta

Valvotulle koevapaudelle on oma erillinen säädöksensä. Säädöksen mukaan, valvotun koevapauden pääsyy on valmistaa tuomiota suorittavaa henkilöä yhteiskuntaan. Säädöksessä tuodaan esiin, että tuomiota suorittava henkilö noudattaa valvotun koevapauden ajan rangaistusajan suunnitelmaa. Rangaistusajan suunnitelmassa on määritelty valvotun koevapauden päivän ohjelma, sekä aikataulutettu milloin mitään tapahtuu. Suunnitelmassa tulee ilmi, milloin tuomiota suorittavan henkilön täytyy esimerkiksi palata takaisin asuinpaikkaansa, jos on esimerkiksi suorittamassa työvelvoitettaan. Valvotun koevapauden suunnittelun alussa henkilölle määrätään virkamies Rikosseuraamuslaitokselta, joka on päävastuussa tuomiota suorittavasta henkilöstä ja hänen asioistaan. Valvottua koevapautta voidaan suorittaa paikassa, jos tuomiota suorittavan henkilön tilanne tai esimerkiksi terveydentila sallii valvotun koevapauden suorittamisen. Esimerkiksi koulukotiin, jos tuomittu on alaikäinen rikosentekijä ja hänen henkilökohtainen tilansa vaatii vaativan tason lastensuojelua. Valvotussa koevapaudessa on kuusi ehtoa, jotta valvottu koevapaus voi tapahtua. Tuomitun henkilön täytyy suostua kaikkiin ehtoihin, esimerkiksi päihteettömyyteen, rikoksettomuuteen, sekä toimintavelvollisuuteen. Jos tuomiota suorittava henkilö ei suorita toimintavelvollisuuttaan, tai rikkoo lakia tai on esimerkiksi päihtynyt, voidaan valvottu koevapaus päättää ja henkilö palaa suorittamaan tuomiotaan vankilaan. (L 629/2013.)

Valvotun koevapauden ehtona on, että henkilö suorittaa toimintavelvoitetta koevapauden aikana. Toimintavelvoite tarkoittaa sitä, että valvotun koevapauden ajan päiväohjelmaan sijoitetaan erilaista toimintaa, esimerkiksi töitä, psykologin tapaamisia, päihdekuntoutusta. Toiminnan on tuettava koevapautta suorittavan tavoitteita. Valvotun koevapauden pääperiaate on se, että tuomittua ”valmistellaan vapauteen”, eli vapautumista valmistellaan asteittain ja tämän vuoksi valvottu koevapaus on erinomainen rangaistusmuoto, jos henkilö on tähän sopiva. (Rantanen & Lindqvist 2018.)

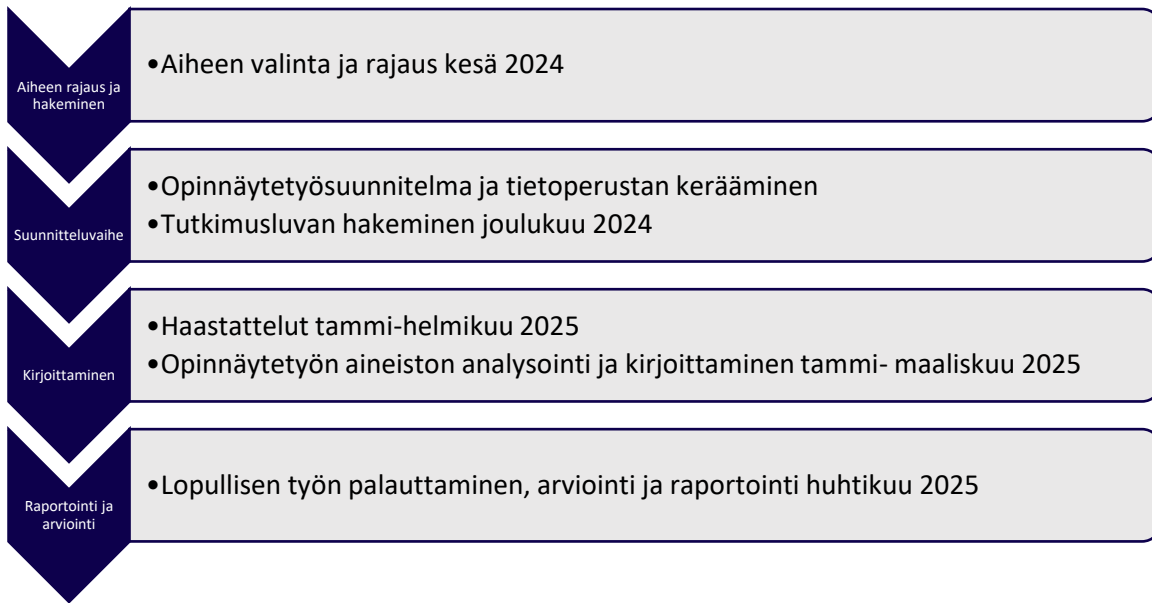
4 Tutkimuksen tavoitteet, tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tavoitteena oli saada laadullinen tutkimus, jonka avulla lisätään tietoa tutkitusta aiheesta sosiaalialan ammattilaisille. Tavoitteena oli lisäksi saada ammattilaisten ääni kuuluviin niin, että he saavat kertoa oman näkemyksensä, omaan ammattitaitoonsa peilaten, tutkittavasta aiheesta. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää valtion koulukodin sopivuus alaikäisen valvotun koevapauden suorittamispaikaksi. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää, onko tutkittavan aiheen ympärillä joitain kehitettäviä asioita, mihin jatkossa voitaisiin kiinnittää huomiota. Tämän opinnäytetyön tarve tuli esiin arjesta valtion koulukodeilla. Valvottua koevapautta on suoritettu kerran valtion koulukodeilla. Valmista opinnäytetyötä voidaan hyödyntää Valtion koulukodeilla sekä THL:llä.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset, joihin haetaan tutkimuksen avulla vastausta ovat: **Millainen prosessi valvotun koevapauden suorittaminen on alaikäisen kohdalla? Miten valvottua koevapautta voidaan suorittaa Valtion koulukodissa?**

5 Toteutus

Opinnäytetyön toteutus tapahtui Jyväskylän ammattikorkeakoulun opinnäytetyön ohjeistuksen mukaisesti. Opinnäytetyön toteutuksen tarkemmat päivämäärät löytyvät alla olevasta kuviosta (kuvio 1.). Opinnäytetyön kokonaisaika oli heinäkuusta 2024 – huhtikuulle 2025.

Kuvio 1. Opinnäytetyön eteneminen

5.1 Tutkimusmenetelmänä laadullinen tutkimus

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä toimii laadullinen, eli kvalitatiivinen tutkimus. Tutkimusmenetelmän avulla pystytään parhaiten vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Tutkimuksen materiaali kerätään haastatteluiden avulla, jolloin eri asiantuntijat Valtion koulukodeilta pääsevät antamaan tietoa, jonka avulla päästään tutkimuksen lopputulokseen, eli vastataan tutkimuskysymyksiin. Hakala (2024) tuo kirjassaan oivallisesti esille mitä vaaditaan, kun opinnäytetyö tehdään laadullisena tutkimuksena. On tärkeää, että kirjoittaja osaa ymmärtää mitä on kirjoittamassa ja miksi. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että tuodaan ääni sellaiselle asialle, joka ei muuten pääse kuuluviin tai sitä aihetta ei olla tutkittu. (Hakala 2024.) Edellä mainitulla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa sitä, että aiempaa tutkimusta aiheesta ei ole ja asiantuntijoiden äänen saaminen kuuluvaksi on tällöin suurimmassa roolissa tutkimuksessa.

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkittavaa asiaa kuulemalla kohderyhmää ja heidän tunteitaan ja ajatuksiaan. Tärkeää on, että tutkija vastaa tutkimuskysymyksiinsä. Laadullisessa tutkimuksessa on hyvä muistaa tutkimusmenetelmän eri näkökulmat, jotka tukivat myös tutkimustavan valintaa. Laadullisessa käsikirjassa (2021) avattiin tarkemmin laadullisen tutkimuksen eri näkökulmia. Esimerkkinä kokemusnäkökulma. Kokemusnäkökulmaa pystytään hyödyntämään tutkimuksessa niin, että esimerkiksi haastattelun avulla tuodaan ammattilaisten näkökulmia esille

faktoina. Näitä faktoja ja ajatuksia tuetaan menetelmäkirjallisuudella ja muilla aineistoilla. (Kallinen & Kinnunen 2021.)

5.2 Aineiston keruu

Haastattelu on yksi tärkeä aineistonkeruumenetelmä laadullisessa tutkimuksessa. Aineistonkeruumenetelmänä haastattelu on tapa, jolla saadaan kuuluviin ammattilaisten näkökulmat tukemaan kirjallista aineistoa. Tutkijalla on tärkeä rooli, kun hän valitsee haastateltaviaan. Hyvään haastattelun valitaan henkilöt, jotka ovat tutkittavan aiheen ammattilaisia ja asiantuntijoita. On tärkeää osata ymmärtää mitä haastattelulla haetaan ja miksi. Haastattelumuotoja on monia, on tärkeää osata löytää oikea haastattelu tapa ja tyyli. Haastattelu on vuoropuhelua, jossa tutkija pystyy lisäämään esimerkiksi tarkentavia kysymyksiä ja kiinnittämään huomiota haastateltavan ei-kielilliseen viestintään. Esimerkiksi elekieleen ja liikehdintään. (Puusa & Juuti 2020.)

Puolistrukturoidussa haastattelussa tutkija laatii kysymykset valmiiksi ja kysyjä voi vastata mitä vain. Strukturoidun haastattelun erona on se, että haastattelun kysymyksiin on valmiit vastaukset, joista vastaaja valitsee omaa mielipidettään koskevan vaihtoehdon. Puolistrukturoidun haastattelun etuna on, että koska haastateltava saa vastata omin sanoin, saa tutkija laajemman ja avartavamman kuvan aiheestaan ja haastattelustaan. (Puusa & Juuti 2020.)

Tämän tutkimuksen aineiston keruu tapahtui puolistrukturoiduilla haastatteluilla. Haastateltavina oli viisi eri Valtion koulukodin ammattilaista. Haastateltavia olivat koulukotien vt. johtaja ja yhden koulukodin johtaja. Lisäksi haastateltiin kahta koulukodin asiantuntijaa sekä erityisohjaajaa. Virkaa tekevä koulukotien johtaja johtaa kaikkia viittä koulukotia. Koulukodin johtaja vastaa omasta koulukodistaan. Jokaisessa koulukodissa on eri asiantuntijoita. Valtion koulukodeilla asiantuntija nimikkeellä työskentelee psykologeja, sairaanhoitajia, päihdetyöntekijöitä, sosiaalityöntekijöitä, perhetyöntekijöitä. Erityisohjaajat työskentelevät asuinyksiköissä. Erityisohjaajien työntehtävät ovat arjen sujumisen turvaaminen ja esimerkiksi omaohjaaja työskentely. Haastateltavat ovat saaneet etukäteen saatekirjeen (liite 1), sekä jokainen haastateltava on allekirjoittanut lupa-asiakirjan (liite 2). Haastattelut on tehty tammi- helmikuussa 2025.

5.3 Aineiston analyysi

Kerätty aineisto analysoitiin laadullisen tutkimuksen vaatimalla tavalla, laadullisella analyysillä. Laadullisessa tutkimuksessa aineistoja analysoidaan kokonaisuutena. Laadullisessa tutkimuksessa analyysi rakentuu kahdessa vaiheessa, ensin ”havainnot pelkistetään” ja tämän jälkeen ”arvoitus ratkaistaan”. (Alasuutari 2011.) Laadullisella analyysillä tarkoitetaan sitä, että kerätty aineisto tiivistetään ja muutetaan käsitteelliseen tai teoreettiseen muotoon. Tutkimustavan ollessa laadullinen tutkimus, on hyvä tehdä analysointi kolmen perinteisen välineen avulla, koodaamisen/litteroinnin, luokittelun ja tyypittelyn avulla. Aineistoanalyysi on monivaiheinen prosessi, joka vaatii tarkkuutta. Aineiston ollessa äänitiedosto, esimerkiksi nauhoite, täytyy äänitiedosto muuttua tekstiksi. Tätä vaihetta kutsutaan litteroinniksi. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää kiinnittää huomiota, että keskustelu puretaan tekstiksi tarkasti, kuitenkin tarkoitus ei ole tuoda aineistoon taukoja, aivastuksia ja yskäisyjä. Litteroidun aineiston tärkein tehtävä on, että keskusteltu asia tulee ymmärretyksi. (Kallinen & Kinnunen 2021.) Litteroinnin jälkeen laadullisessa tutkimuksessa voidaan jakaa aineisto eri ryhmiin, tätä kutsutaan luokitteluksi. Aineiston jaottelua voidaan tehdä teemoittelun kautta, kuitenkin tässä opinnäytetyössä luokittelua käytettiin seuraavana työvälineenä. Luokittelussa litteroitu aineisto jaetaan esimerkiksi samanlaisen ominaisuuden omaavien tulosten kanssa samaan luokkaan. (Hakala 2024.)

Opinnäytetyön aineisto on äänitiedostona, joka on tallennettu henkilökohtaiseen OneDriveen sekä ulkoiselle kovalevylle. Aineiston analysoiminen aloitettiin litteroinnilla, eli kaikki haastattelut kirjoitettiin tekstimuotoon Word-tiedostolle. Haastatteluiden auki kirjoituksessa poistettiin esille tulleet nimet, sekä ylimääräinen (mm yskäisyt.) aiheeseen liittymätön ääntely. Haastattelut merkittiin litterointi vaiheessa merkein A1, A2, A3, A4, A5. Haastatteluiden litterointi tehtiin kaksi kertaa. Kahdenkertaisella litteroinnilla varmistettiin, ettei mitään aineistoa jäänyt tuloksista pois. Litterointi tapahtui kuuntelemalla haastatteluja ja samalla kirjoittaen tiedostoon kuultua. Litteroitua tekstiä saatiin yhteensä 213 sivua. Teksti kirjoitettiin Word-tiedostolleCalibri-fontilla, fontin koko 12 ja riviväli 1,5.

Litteroinnin jälkeen aineisto luokiteltiin. Luokittelun avulla saatiin pääluokkia, joiden avulla litteroitu aineisto jaettiin pääluokka ryhmiin. Pääluokkia saatiin viisi, jotka olivat prosessi, ammattilaiset, laite, koulukodin ja vankilan yhteistyö sekä Valtion koulukoti valvotun koevapauden suorituspaikkana. Seuraavassa vaiheessa luokittelun pohjalta esiin tulleet pääluokat jaettiin pienemmiksi,

alaluokiksi. Taulukko 1. esimerkki luokittelusta. Vasemmallä taulukossa suorälainaus aineistosta, jonka jälkeen on pelkistetty versio. Pääluokka kohdassa tuodaan esiin mihin pääluokkaan lainaus on määritetty. Pääluokan jälkeen on alaluokat. Jokaisen pääluokan alle tuli vähintään kaksi alaluokkaa.

Suoralainaus	Pelkistys	Pääluokat	Alaluokat
<i>Et kyllä kun se vapaus koittaa niin se sitte koittaa. Lastensuojelulle jää sitte ainoastaan lastensuojelulainkeinot eivätkä ne välttämättä oo nyt riittäviä turvaamaan tilannetta.</i>	Valvotun koevapauden päätyttyä, lastensuojelun keinot ovat lastensuojelulain alaisia. Eikä tätä koeta riittäväksi.	Lait	Lastensuojelulaki, lakien riittävyys
<i>Valvottuja koevapauksia voi kyllä ottaa koulukodeille joo mutta se vaatisen et ois tietty henkilökunta määrä pe-rehdytetty mitä se koevapaus on ja että ne tuomioo suorittavat ei tulis</i>	Valvottuja koevapauksien suorittaminen Valtion koulukodeilla olisi mahdollista, jos henkilökuntaa olisi pe-rehdytetty asiaan riittävästi, sekä tärkeää olisi huomioida minne asuinyksik-	Valtion koulukoti valvotun koevapauden suorittamispaikkana	Henkilökunnan koulu-tus, asuinyksikkö

<i>normi lasten se- kaan.</i>	köön valvotun koeva- pauden suorittajat si- joitettaisiin.		
<i>Ylipäättään mä oon sitä mieltä että kou- lukotien ja vankiloi- den kannattaisi tu- tustua toisiinsa. Eli varmasti niiku van- kilat jotka nyt yhä enemmän joutuu nuoria vankeja en- sinnäki hoitamaan ja pitämään niitä sielä vankiloissa ja vapauttamaan. Niin vankilaväelle pitäisi viedä tietoa mikä on koulukoti.</i>	Vankilan ja kouluko- tien välinen yhteis- työn vahvistaminen olisi tärkeää.	Vankilan ja koulukodin välinen yhteistyö	Yhteistyön lisääminen

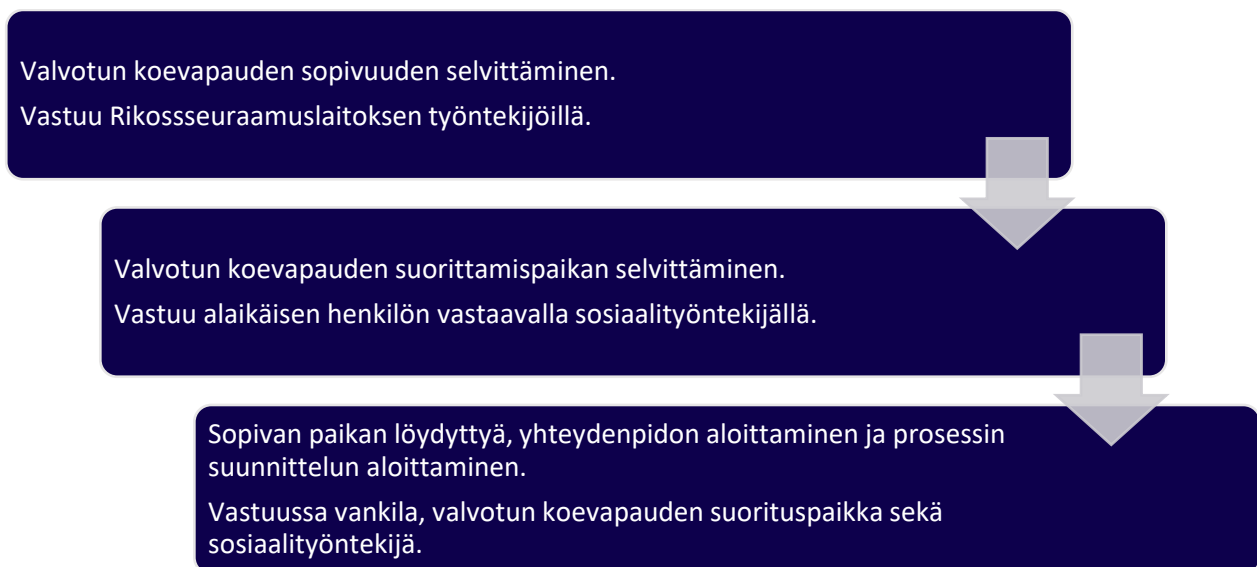
Taulukko 1 Esimerkki aineiston analyysistä saaduista pää- ja alaluokista

6 Tulokset

Seuraavassa osiossa esitetään esille tulleita tuloksia. Tuloksien tukemiseksi on lisätty litterointi vaiheessa esiin tulleita, tarkoin valikoituja ja tutkijan näkökulmasta tärkeitä kommentteja. Kommenttien esille tuonnin lisätarkoitus on myös tukea laadullisen tutkimuksen periaatteita, ”ammattilais-ten ääni kuuluviin” sanatarkasti.

6.1 Valvotun koevapauden prosessi Valtion koulukodissa ammattilaisten silmin

Analyysissä ensimmäisenä nousut pääluokka koski valvotun koevapauden prosessia. Tuloksissa nousi esiin mistä alaikäisen valvotun koevapauden prosessi koostuu. Valvotun koevapauden suorittaminen aikaisemmin ei ole ollut Valtion koulukodeissa tai muissakaan sijaishuolto- paikoissa päivittäistä, vuosittaista, josko koskaan tapahtuvaa. Tuloksien alussa avataan pienimuotoisesti vankilassa tapahtuvia asioita, liittyen valvottuun koevapauteen. Vaikka opinnäytetyössä painotutaan koulukodin näkökulmaan, on tutkittavaa aihetta tukevaa avata hiukan vankilassa tapahtuvia tapahtumia. Yksi haastateltavista toi näkemystä aikaisemman työnkuvansa vuoksi, mitä tapahtuu ennen kuin valvotun koevapauden suorittamispaikka on päätetty ja on osana prosessia. Kuvio 2. kuvaa tapahtumia tiivistetysti.

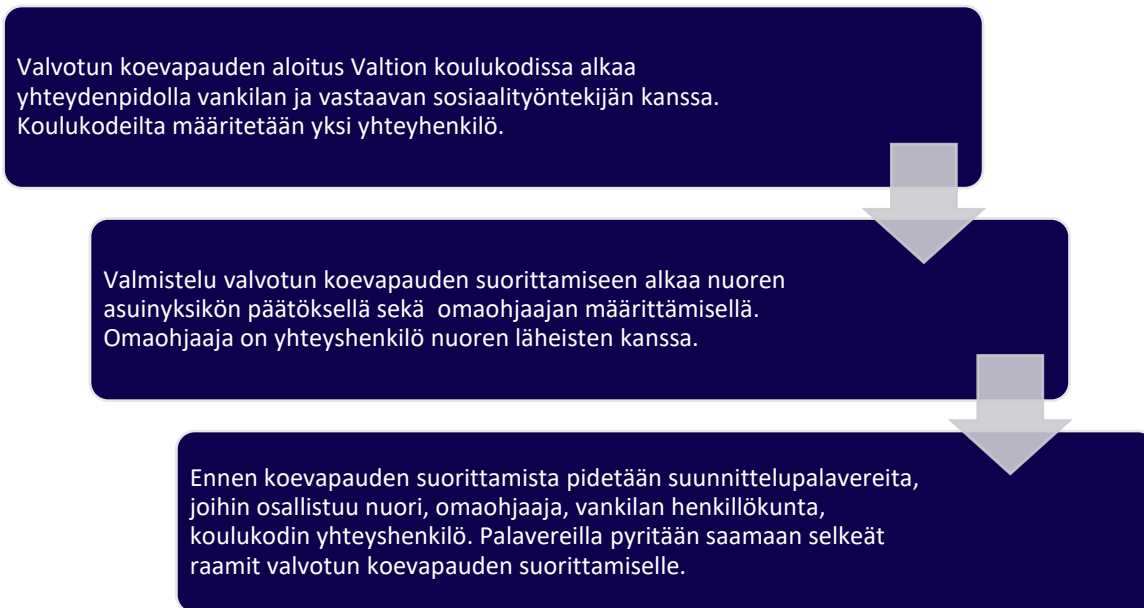

Kuvio 2 Valvotun koevapauden esivalmistelun tapahtumat

Jokaiselle henkilölle tehdään tuomion aloituksessa vankeusajansuunnitelma. Suunnitelman yhtenä osana on vapauttamissuunnitelma. Näin toimitaan tietenkin myös alaikäisen kohdalla. Vapauttamissuunnitelman yhtenä osana on arvioida, voiko tuomittu henkilö suorittaa osan tuomiostaan valvottuna koevapautena. Henkilön valvotun koevapauden arvioimista suoritetaan moniammatillisesti vankilassa. Päävastuu valvotun koevapauden suunnittelusta, yhteydenpidosta valvottuun koevapauteen liittyen eri kontakteihin on tuomiota suorittavan omalla erityisohjaajalla. Vankilan erityisohjaajat ovat pääasiassa ammatiltaan sosionomeja. Joskus, harvoin mutta tilanteiden muuttuessa päävastuu valvotusta koevapautuksesta voi olla myös rikosseuraamusesimiehellä.

Alaikäisten ollessa vankilassa, saavat alaikäiset jo vankila-aikana erityistä tukea. Tärkeää on huomioida nuoren tausta, miksi hän on vankilassa ja mitä riskejä valvottuun koevapauteen kuuluu. Tuomitulla nuorella on usein aiempaa rikostaustaa ja hän on suorittanut esimerkiksi kevyempiä tuomioita yhdyskuntaseuraamustoimiston kautta yhdyskuntaseuraamuksena. Tällöin nuorelle on määriteltävä oma työntekijä yhdyskuntaseuraamustoimistosta, joka työskentelee nuoren kanssa. Nuoren joutuessa suorittamaan vankilatuomiota, nuori tapaa yhdyskuntaseuraamuslaitoksen työntekijänsä ennen tuomion alkamista. Jo alkuvaiheessa yhdyskuntaseuraamustoimiston henkilö voi ehdottaa, että tuomion suorittamisen loppuvaiheille voidaan suunnitella valvottua koevapautta. Alaikäistä ja tämän huoltajia on kuultava koko prosessin ajan. Arvioinnin aikana, minne ja milloin valvottu koevapaus voidaan toteuttaa.

Vankila tekee tiivistä yhteistyötä koko tuomion ajan sosiaalitoimen ajan, kun kyseessä on alaikäinen henkilö. Jos nuoren kohdalla on arvioitu jo ennen tuomion suorittamisen aloittamista, että valvotun koevapauden mahdollisuus voi olla ajankohtainen tuomion loppupuolella, voi sosiaalitoimi kartoittaa heti tuomion alkuvaiheista lähtien valvotun koevapauden suorittamispaikkoja. Valvotun koevapauden suorittamispaikan sijainnin määrittelevänä tekijänä on nuoren tausta ja menneisyys, missä hän on asunut ennen vankilatuomiota, onko paikka nuoren tarpeita tukeva ja onko se soveltuva valvotun koevapauden suorittamiseen. Paikan määrittelevänä tekijänä on myös nuoren tekemä rikos, onko kyse rikollisesta elämäntavasta, onko kyse kuinka vakavasta rikoksesta. Valvotun koevapauden sijoituspaikka ei automaattisesti ole vaativan tason lastensuojelulaitos. Edellä mainittujen asioiden pohjalta ja nuori huomioiden arvioidaan, voisiko sijoituspaikka olla, vaikka perhekoti, jos oma koti ei valvottuun koevapauteen sovellu. Valvotun koevapauden suorittamispaikkana alaikäisen kohdalla voi olla nuoren oma syntymäkoti, jos nuoren tilanne ja kodin tilanne sen sallii. Jos nuori suorittaisi valvottua koevapautta kotona, on lastensuojelun eli vastaavan sosiaalityöntekijän arvioitava nuoren lähtötilanteet siviilitilanteessa ja todettava koti turvalliseksi, nuoren tarpeita tukevaksi paikaksi. Jos koti ei sovellu valvotun koevapauden suorittamiseen, aloittaa sosiaalityöntekijä kartoittamaan lastensuojelun tarjoamia mahdollisuuksia. Valvotun koevapauden suorittamispaikkana voi toimia sijaishuollon yksikkö, mm. koulukoti, perhekoti.

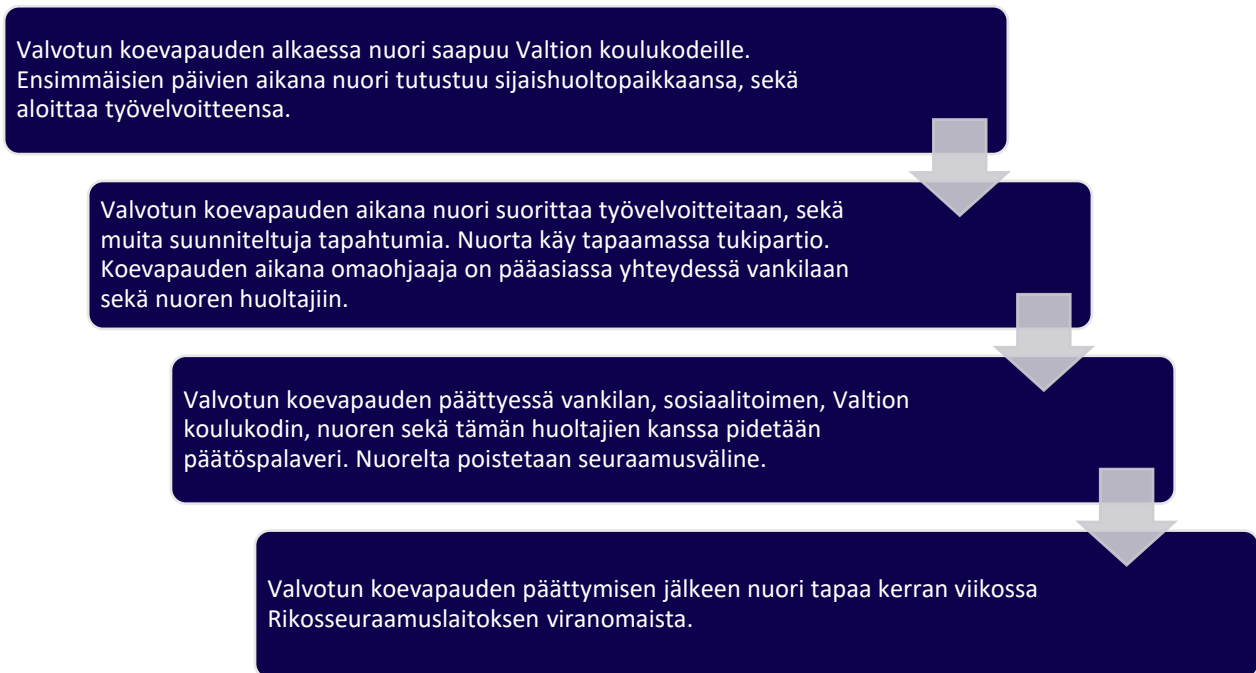

Kuvio 3 Valvotun koevapauden aloitus Valtion koulukodeilla.

Kaikki haastateltavat toivat pääasiassa samanlaisen näkemyksen prosessista Valtion koulukotien näkökulmasta. Tuloksissa tuli esille jokaisen ammattilaisen näkökulma myös omasta työkuvasta. Alkuvaiheessa vankilan ja lastensuojelun yhteistyö painottuu nuoren vastaavan sosiaalityöntekijän ja vankilan väliseen yhteistyöhön. Nuoren sijaishuoltopaikan kartoituksesta on päävastuu vastaavalla sosiaalityöntekijällä. Sijaishuoltopaikan selvittyä, yhteistyöhön astuu myös sijaishuoltopaikka pikimmiten. Valtion koulukotien päädyttyä valvotun koevapauden suorittamispaikaksi, alkaa tiivis yhteistyö Valtion koulukodin, vankilan ja sosiaalityöntekijän välillä. Valtion koulukotien alkuvaihe on kuvattu kuvio 3. Prosessin aloituksessa on tärkeää määrittää yksi päähenkilö alkuprosessiin, joka vastaa yhteydenpidosta vankilan ja sosiaalitoimen kanssa. Päähenkilön tehtävänä on kartoittaa mikä asuinyksikkö on nuorelle sopivin. Henkilöllä on myös merkittävä rooli tiedottamisessa Valtion koulukodin sisällä. Prosessin alkuvaiheessa Valtion koulukodissa, nuoren esitietoja hyödyntäen, koulukodin sisäisesti mietitään sopivaa asuinyksikkö, joka palvelisi nuoren tarpeita sopivalla tavalla. Asuinyksikön varmistuttua, nuorelle määritetään omaohjaaja, joka työskentelee tiiviisti nuoren kanssa ja on pääasiassa yhteydessä esimerkiksi vankilaan ja huoltajiin. Omaohjaaja kulkee nuoren vierellä koko valvotun koevapauden ajan, sekä jää omaohjaajaksi valvotun koevapauden päätyttyä. Omaohjaajan ei täydy työskennellä yksin, vaan hänen ympärillään pysyy koulukodin moniammatillinen tiimi.

Ennen virallisen valvotun koevapauden alkua, Valtion koulukodin henkilö, joka on päävastuussa alkuprosessista ja tuomiota suorittavan nuoren omaohjaaja ovat tiiviissä yhteistyössä vankilan kanssa. Tuomion aikana nuorelle on tehty rangaistusajansuunnitelma, jonka osana on suunnitelma valvotusta koevapaudesta. Suunnitelmaan määritellään tarkoin valvotun koevapauden tavoitteet ja aikataulu. Valvotun koevapauden aikana nuorella on työvelvoite ja tämän määrä määritellään suunnitelmassa myös tarkoin. Ennen koevapauden alkamista pidetään palaverieita vankilan ja Valtion koulukodin välillä.

Prosessin sujumisen kannalta on tärkeää, että kaikille prosessissa oleville henkilöille on selvää, että miten prosessi etenee, mitkä ovat ”pelisäännöt” joita noudatetaan ja mitä tapahtuu, jos ei. Haastatteluista nousi yhtenäinen näkemys, että valvottu koevapaus on suuri prosessi, erityisesti kun se tapahtuu sijaishuollon yksikössä, prosessissa on monta eri alan ammattilaista. Valvotun koevapauden alustuspalaverissa käydään läpi rangaistusajansuunnitelma, jossa tulee ilmi mitä valvotun koevapauden ajalle kuuluu, liikkuma-alueet missä nuori saa kulkea ja milloin ulkona liikkuminen täytyy loppua ja nuoren on oltava viimeistään asuinyksikössä, toimintavelvoitteet, onko nuorella kotiharjoitteluun soveltuvaa paikkaa, jos on, niin milloin kotiharjoittelu tapahtuu sekä muita käytännön asioita. Lisäksi palaverissa kirjataan kaikki yhteystiedot ja roolit, mitä kukakin viranomaisen tekee tässä projektissa. Ennen valvotun koevapauden aloitusta on tärkeää jakaa tieto asuinyksiköön, mitkä ovat nuoren velvoitteet, tavoitteet ja mitä milloinkin tapahtuu. Valvottua koevapautta suorittamaan saapuva nuori on sijaishuolto paikassa, kuin kuka tahansa muukin nuori mutta hänen statuksensa on vanki. Tällä tarkoitetaan sitä, että päävastuu nuoresta valvotun koevapauden ajan on Rikosseuraamuslaitoksella ja laki, joka määrittää nuoren toimintaa valvotun koevapauden ajan on laki valvotusta koevapaudesta. Yhteenvetona voidaan todeta, että vankila ja valvotun koevapauden laki määrittää nuoren arjen järjestymisen, sekä mitä päiviin pitää kuulua ja mitä niihin ei saa kuulua. Tärkeää alusta lähtien on, että yhteiset pelisäännöt ovat selkeitä kaikille mukana olleille.

Kuvio 4 Valvotun koevapauden suorittaminen ja päättäminen

Valvotun koevapauden suorittamisen ja päättymisajan tiivistetty kuvaus on kuvattu kuviossa 4. Valvotun koevapauden suorittamisen aloittaminen alkaa niin, että vankilan henkilökunta kuljettaa tuomiota suorittavan nuoren sijaishuoltopaikkaan. Nuorella on saapumishetkellä nilkkapanta, eli seurantapanta, jonka avulla tukipartio ja vankila pystyy seuraamaan nuoren liikehdintää. Jos nuori ei ole suunnitelman mukaisesti sovitussa paikassa, ottaa häneen tukipartio yhteys. Tukipartio tekee seuraamiskäynntejä, ilman että he varoittavat nuorta. Näillä käynneillä tukipartio voi pyytää nuorelta esimerkiksi huumausaineseulaa, jos nuorella on päihdetaustaa, ja heillä on joko määriteltä, että huumausaineseula otetaan säännöllisesti tai on tullut esimerkiksi epäily huumausainekäytöstä valvotun koevapauden aikana. Päihhteettömyys on aina edellytys valvotulle koevapaudelle. Arki valvotussa koevapaudessa menee ennalta suunnitellun suunnitelman mukaisesti. Nuoren omaohjaaja tekee suunnitelman etukäteen, joka lähetetään vankilan erityisohjaajalle. Suunnitelmassa pitää tulla esille työvelvoite, sovitut menot ja tarkat aikataulut. Työvelvoite alaikäisen kohdalla on pääasiassa koulun käynti sekä erikseen sovitut työtehtävät. Tarkat aikataulut määritellään tarkasti siksi, että vankilan erityisohjaaja tallentaa nuoren liikkumiset nilkkapannalle, eikä tällöin tule turhia hälytyksiä. Valvotun koevapauden aikana raportoidaan tiiviisti tapahtumista vankilan ja koulukodin välillä. Koulukodista voidaan olla tarvittaessa yhteydessä myös tukipartioon. Koevapauden aikana ollaan tiiviisti yhteydessä myös nuoren huoltajiin. Lisäksi, jos nuorella on koti-

harjoitteluun soveltuva paikka, nuori voi lähteä ennalta sovitusti kotiharjoitteluun. Valvotun koevapauden aikana tapahtuvat tapahtumat pitää olla tarkoin suunniteltuja ja kaikista liikkeistä täytyy ilmoittaa vankilalle hyvissä ajoin.

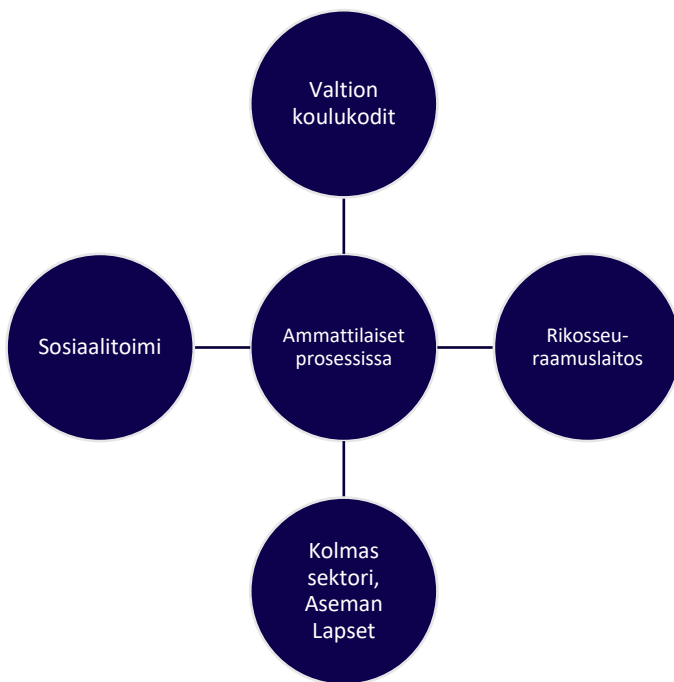
Valvottua koevapautta suorittamaan tulevalla nuorella on päävastuu koko prosessin onnistumisesta. Nuoren täytyy olla sitoutunut pitämään määritellyistä rajoista ja sopimuksista kiinni. Nuoren kanssa työskennellään vankilassa kohti koevapautta ja vankilassa nuori valmistellaan valvottuun koevapauteen. Jos valvotun koevapauden aikana nuori rikkoo sovittuja sääntöjä, käyttää päihteiksi luokiteltuja aineita tai tekee esimerkiksi rikoksen, voidaan valvottu koevapaus perua lyhyelläkin varoitusajalla ja nuori palaa vankilaan. Tällöin nuori suorittaa lopun tuomiostaan vankilassa ja valvottu koevapaus päätetään.

Valvotun koevapauden päätyttyä, nuorelta poistetaan seuranta- eli nilkkapanta. Lisäksi pidetään lopetus palaveri, jossa käydään läpi valvotun koevapauden onnistuminen/epäonnistuminen, siihen johtaneet tilanteet. Lopetus palaverissa on mukana Valtion koulukodin asiantuntija, joka on ollut mukana alusta saakka, asuinyksikön omaohjaaja, nuori ja nuoren huoltajat. Vankilalta palaverissa on mukana erityisohjaaja, joka vastaa nuoren asioista. Valvotun koevapauden päätyttyä sijoitus muuttuu normaaliksi sijaishuollon asiakkuudeksi ja määräävä laki muuttuu lastensuojelulaiksi.

Nuorelle jää asiakkuus yhdyskuntaseuraamuslaitokselle, jossa hänelle on määritetty oma henkilökohtainen työntekijä. Työntekijän kanssa työskennellään tiiviisti, vähintään kerran viikossa. Tällä työskentelyllä pyritään ylläpitämään rikoksetonta elämää ja pyritään estämään tuomioiden uusittuminen.

6.2 Ammattitaito prosessin ympärillä

Aineiston analyysissä toiseksi pääluokaksi tuli ammattilaiset. Ammattilaiset pääluokan alle muodostui alaluokat eri alan ammattilaisista. Alaluokista on tehty kuvio 5. Tuloksissa tuodaan esiin tarkemmin jokaisen alaluokan ammattilaiset sekä heidän työnkuvansa valvotun koevapauden prosessissa.

Kuvio 5. Ammatillaiset pääluokan alaluokat

Haastatteluissa oltiin yhtä mieltä, että valvottu koevapaus ja sen suorittaminen Valtion koulukodissa vaatii ympärilleen monenlaisia, eri alan ammattilaista. Seuraavissa tuloksissa tarkastellaan eri ammattilaisten osallisuutta valvotun koevapauden prosessissa. Tuloksien pohjalta voidaan todeta, että prosessissa pääroolissa on itse valvotun koevapauden suorittaja, alaikäinen nuori. Lisäksi tärkeässä roolissa on alaikäisen nuoren mahdolliset huoltajat. Sosiaalitoimen viranomaisista prosessissa on mukana nuoren asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Nuoren asioista vastaava sosiaalityöntekijä on lastensuojelun näkökulmasta prosessissa hyvin keskeinen henkilö. Vastaava sosiaalityöntekijä tekee päätökset sijaishuollosta ja esimerkiksi siitä, jatkaako valvottua koevapautta suorittava nuori sijaishuoltopaikassa. Sosiaalityöntekijän työparina prosessissa voi olla hyvinvointialueen sosiaaliohjaaja. Päätöksenteko ja päävastuu nuoresta on nuoren omalla sosiaalityöntekijällä.

Rikosseuraamuslaitoksen puolelta ammattilaisia oli vankilan eri henkilökuntaa, isoimmassa roolissa nuoren kanssa vankilassa työskennellyt erityisohjaaja mutta myös muut vankilan ammattilaiset, jotka ovat työskennelleet nuoren kanssa vankilassa. Rikosseuraamuslaitokselta voi prosessissa olla mukana avopuolen työntekijä, yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijä, joka on työskennel-

lyt vankilaan joutuvan, alaikäisen henkilön kanssa ennen vankilaa. Tällöin nuorella on ollut aiempaa rikollista taustaa. Yhdyskuntaseuraamuksen avopuolen työntekijän mukaan ottamisen syy on siinä, että hän on saattanut työskennellä nuoren kanssa aiemmin, ja tällöin tuntee nuoren paremmin, kuin vankilan työntekijät, jotka ovat nuoren kanssa vain määritetyn ajan eli tuomio ajan. Rikosseuraamuslaitoksen viimeinen ammattilaisryhmä tässä prosessissa on sijoituspaikan paikkakunnan tukipartio. Tukipartio on oman tai lähipaikkakunnan yhdyskuntaseuraamuslaitoksen ammattihenkilöitä, tukipartion tehtävä on tukea valvonnalla tuomiota suorittavan henkilön valvotun koevapauden suoriutumista.

Valtion koulukodilta prosessiin kuuluu oma laaja joukkonsa ammattilaisia. Sijaishuoltopaikan, eli tässä tilanteessa koulukodin johtaja on viimesijaisesti kaikista lapsista ja nuorista vastuussa, jotka sijoitetaan Valtion koulukotiin. Tästä syystä koulukodin johtaja on mukana valvotun koevapauden prosessissakin. Koulukodilta määritelty asiantuntija, joka on tietoinen mikä on valvottu koevapaus ja siihen liittyvät lainsäädännöt. Suunnittelu vaiheessa tämä asiantuntija on ”päähenkilö”, joka on yhteyshenkilö vankilan, vastuu sosiaalityöntekijän ja koulukodin välillä. Valvottua koevapautta suorittavalle nuorelle määritetään omaohjaaja asuinyksiköstä, johon nuori sijoittuu, joka on valvotun koevapauden ajan ja sen jälkeen nuoren asioista vastuussa sekä vastuutehtävässä valvotun koevapauden ajan. Omaohjaajan päätehtävä on olla nuoren elämässä turvallinen aikuinen, joka pitää valvotun koevapauden ajan yhteyttä nuoren vankilan erityisohjaajaan, suunnittelee nuoren viikko ohjelman ja toimii valvotun koevapauden alettua pääyhteyshenkilönä koulukodin ja vankilan välillä. Omaohjaajan lisäksi asuinyksikön koko henkilökunta on prosessissa suorittamassa perusarkea. Nuori asuu asuinyksikössään muiden sijoitettujen nuorten kanssa ja osallistuu omien toimintavoitteiden lisäksi asuinyksikön arkeen. Oman asuinyksikön henkilökunnan lisäksi koulukodeilla työskentelee erilaisia asiantuntijoita, jotka ovat mukana prosessissa nuoren tarpeet huomioiden. Valtion koulukodeilla asiantuntijoina toimii psykologeja, sairaanhoitajia, päihdetyöntekijöitä ja sosiaalityöntekijöitä.

Kolmas sektori on nuoren tarpeet huomioiden mukaan otettava tukitoimenpide, jos tilanne sen vaatii. Kolmassektori tarkoittaa voittoa tavoittelematonta toimintaa, se ei ole riippuvainen valtiosta tai eri yrityssektoreista. Kolmanteen sektoriin kuuluvat esimerkiksi raha-automaattiyhdistys (RAY) ja Aseman Lapset. (Jalava ym. 2017.) Alaikäisen suorittaessa vankilassa tuomiotaan, on mah-

dollista saada vankilan ammattilaisten kautta ulkopuolista apua. Helsingin vankilan kanssa yhteistyötä tekee esimerkiksi Aseman Lapset. Aseman lapset jäävät usein tuomion jälkeen tukemaan ja auttamaan alaikäistä nuorta.

”Kolmassektori siirtymävaiheessa helpottavana osapuolena” (A3)

Tämän prosessin näkökulmasta nähtiin yksi henkilö suuressa ja arvostetussa roolissa. Kyseessä on Valtion koulukotien virkaatekevä johtaja, jolla on laaja kokemus vankilassa työskentelystä sekä jonkin verran kokemusta lastensuojelusta ja Valtion koulukodista. Virkaatekevän johtajan mukana olo toi prosessissa oleville henkilöille tukea ja turvaa, sekä häneen pystyi ottamaan yhteyttä asian tiimoilta pienellä kynnyksellä. Useammassa haastattelussa koettiin johtajan mukana olo hyvänä tämän vankilassa työskentelyn vuoksi. Johtaja toimi yhdistävänä tekijänä koulukodin ja vankilan välillä.

”Konsernin johtaja suuressa roolissa, yhteytenä vankilan ja lastensuojelu maailmojen välillä. Helpotti yhteystyötä puolin ja toisin.” (A2)

Tuloksissa pohdittiin, oliko prosessissa riittävästi eri alojen ammattilaisia osallisina. Jos ei ollut, kertoivat haastateltavat ehdotuksia. Haastatteluista voidaan todeta, että ainut selkeä puute koko prosessissa oli epäselvyys valvottua koevapautta suorittavan nuoren terveydenhuollon kohdalla. Nuoren saapuessa Valtion koulukodeille suorittamaan valvottua koevapautta, tapahtuu terveydenhuolto sijaishuoltopaikan hyvinvointialueella. Haastatteluissa kuitenkin tuli esille ajatus, voisiko terveydenhuolto tapahtua vankilaterveydenhuollon kautta.

Terveydenhuollon lisäksi koulukodin näkökulmasta nousi eritoten koulukotien asiantuntijoiden hyödynnettävyys jatkossa. Eri koulukodeissa työskentelee laaja joukko erialan asiantuntijoita, pääasiassa psykologeja, sairaanhoitajia, päihdetyöntekijöitä ja sosiaalityöntekijöitä. Asiantuntijoiden hyödynnettävyys jatkossa valvotun koevapauden suorittamisen aikana pitäisi olla suurempaa ja laajempaa. Asiantuntijoiden mukaan otto jo suunnittelu vaiheeseen olisi tärkeää, jotta nuoren tarpeet huomioiden, pystyttäisiin tarjoamaan riittävää ammattitaitoa nuoren ympärille, tavoitteita tukemaan.

6.3 Koulukotien ja vankilan välinen yhteistyö

Yksi analyysistä nousseista pääluokista oli vankilan ja koulukotien välinen yhteistyö. Valvotun koevapauden prosessissa suurimmassa yhteistyössä valvotun koevapauden aikana loppujen lopuksi on vain vankila ja valvotun koevapauden suorituspaikka eli tässä tutkimuksessa Valtion koulukodit. Haastatteluiden pohjalta koulukodin ammattilaiset toivat ilmi, että koulukodilta ollaan kyllä Rikosseuraamuslaitokselle tiivistikin toisinaan yhteydessä, mutta ei vankilaan aikaisemmin. Rikosseuraamuslaitoksen kanssa tehtävä yhteistyö on rikosseuraamuslaitoksen avopuolen, eli yhdyskunta-toimiston henkilöiden kanssa. Vankilan kanssa tehtävä yhteistyö on uutta ja vankilan ja Valtion koulukotien välinen yhteistyö vaatii varmasti vielä runsaasti hiottavaa, sekä tuloksista päätellen tutustumista puolin ja toisin konserneihin.

”Vankilan puolelta tuli tietenkin tarkat raamit ja semmoiset säännöt, minkä rajoissa pitää nuoren toimia. Sekä seuraamukset mitä tapahtuu, jos ei suju niin kuin pitää.”
(A2)

Valvotun koevapauden suorittamisen kannalta on tärkeää, että Valtion koulukoti ja vankila ymmärtävät toinen toisiaan ja toisten toimintaperiaatteita. Kaikilla haastateltavilla oli yhtenäinen näkemys yhteistyöstä vankilan ja Valtion koulukodin välillä. Yhteistyö oli kahden ”tuntemattoman” viraston välistä yhteistyötä. Kuitenkin yhteistyössä on runsaasti kehitettävää, tuloksista tulleista näkemyksistä voidaan todeta. Yhtenä kehitysjatoksena nousi näkemys kuinka tärkeää vankilan ja Valtion koulukodin olisi ymmärtää toisensa työkentät. Työkentät ovat aivan erilaiset, eikä yhteistyötä vankilan ja koulukodin välillä ole aiemmin ollut.

Yhdestä haastattelusta nousi esiin toisenlainen vankilan ja Valtion koulukotien yhteistyömuoto. Vankeuden aikana nuori voi saada rangaistusajan kuntoutusta, eli tällöin nuori on suorittamassa vielä tuomiotaan vankilassa. Rangaistusajan kuntoutusta voidaan suorittaa myös eri laitoksissa, eli esimerkiksi Valtion koulukodeilla.

6.4 Ohjaavat lait prosessin ympärillä

Tuloksista tuli ilmi neljäs pääluokka, joka on prosessissa olevat eri lait. Rikoslaisissa keskitytään näissä tuloksissa valvotun koevapauden osuuteen ainoastaan. Lastensuojelulaki on jokaiselle Val-

tion koulukodilla ja lastensuojelussa työskentelevälle henkilölle tuttu. Valvottua koevapautta suorittava nuori ei ole lastensuojelulain alainen, vaan rikoslain alainen. Aihe, josta jokainen haastateltava oli yhtä mieltä, oli lastensuojelulain riittämättömyys. Nuoren saapuessa suorittamaan valvottua koevapautta, on hän rikoslain alainen mutta valvotun koevapauden päätyttyä, nuori on lastensuojelulain alainen. Haastatteluiden pohjalta voidaan todeta, että lastensuojelulaki on riittämätön tilanteessa, kun nuoren valvottu koevapaus päättyy ja hänen toimintaansa ohjaava laki muuttuu rikoslaista lastensuojelulaiksi.

”VKV-laki (valvotun koevapauden) tuo sellaista selkärankaa ja ryhtiä siihen toimintaan. Se on sillälailalla velvoittava, ei arvioida pieniä asioita. Vaan jos tulee selkeitä rikkomuksia, sitten vankila mieltii, että miten siinä toimitaan.” (A1.)

Eri lakien päivittämisen tärkeydestä käytiin jokaisen haastateltavan kanssa keskustelua. Tutkimuksen aiheen mukaisesti keskustelut painottuivat alaikäisen, tuomitun henkilön määrittelevistä laista. Näkemyksiä nousi esille erilaisin ajatuksin, esimerkiksi olisi erittäin tärkeää, että vankeuslaki toimisi lastensuojelulain kanssa. Olisi myös erityisen tärkeää, että lastensuojelulaissa olisi oma kohtansa rikoksilla oireileville lapsille ja nuorille, jotta lastensuojelulain alaisesti pystyttäisiin turvaamaan nuoren ja nuoren oma turvallisuus mutta myös muiden turvallisuus.

”On vakavista rikoksista kyse, että on alaikäinen joutunut vankilaan ja saanut vankilatuomion. Tuomion jälkeen siirtyy Valtion koulukodeille, nuorella voi olla mittavat päihdeongelmat, kyvyttömyys sosiaalisissa taidoissa ja keinottomuutta yleisesti. Lastensuojelulaki on riittämätön tässä tilanteessa. Lastensuojelussa jokainen rajoituspäätös arvioidaan tilannekohtaisesti ja jokainen rajoitustoimenpide arvioidaan niin että mentäisiin lievimmän rajoituskeinon mukaisesti. Kuitenkin näissä tilanteissa, vaaditaan tiukkaa puuttumista ja tällöin erityisen huolenpidon jakso on ainut keino, jolla pystytään rajaamaan ja estämään esimerkiksi päihteiden käyttö. Vapaasti liikkuminen osastoilla mahdollistaa esimerkiksi huumekaupan ja huumeiden käytön täysmääräisesti.” (A1.)

Yhteenvedona lainsäädännön osalta voidaan todeta tuloksien pohjalta, että lastensuojelulaki olisi hyvä päivittää ”tähän päivään”. Sama laki ei voi määrittää lastensuojelun avohuollon asiakkaiden ja rikoksilla oireilevien, viimesijaisen sijoituspaikan sijoitettavien nuorten asioita ja työskentelymenetelmiä.

”Nuorisoriikollisuuden uus trendi, joka tavallaan on nyt meneillään, niin se haastaa ja tuo ilmi kaikki lainsäädännölliset katve alueet. Ja silloinkin näitä lakeja on säädetty, tilanne on ollut erilainen, ei ehkä ole ollut tarvetta tällaiselle säätelylle.” (A5.)

6.5 Koulukoti valvotun koevapauden suorittamispaikkana

Viides esiin noussut pääluokka aineistosta on koulukodin soveltuvuus valvotun koevapauden suorituspaikaksi. Valvotun koevapauden suorittaminen on laaja prosessi, johon kuuluu monta alansa ammattilaista. Lisäksi on tärkeää huomioida, että jos alaikäinen on tuomittu suorittamaan vankila tuomiota, on nuori tehnyt vakavan rikoksen. Haastatteluista pystytään toteamaan, että Valtion koulukodit ovat oivallisia sijoituspaikkoja vakavasti rikoksilla oireileville nuorille. On tärkeää kuitenkin huomioida tuloksissa tulleita asioita, joihin jatkossa on tärkeää kiinnittää huomiota.

Yksi yhtenäisin näkökulma tuloksista koski jatkoa ajatellen oli henkilökunnan riittävä koulutus aiheeseen ja sen ympärillä oleviin asioihin. Valvottu koevapaus sisältää eri lakeja ja esimerkiksi viranomaisyhteistyötä. Henkilökunnan on tärkeää olla tietoinen rikollisuudesta ja eritoten nuorisoriikollisuudesta ja sen nykytilanteesta. Valvottu koevapaus on yksi kenttä, johon tarvitaan vielä monialaista ammattitaitoa.

”Onhan siinä riskinsä, että alaikäinen joutuu vankilaan. Silloin on tapahtunut pahoja asioita.” (A3)

”Kaikille selvää miten prosessi ja protokolla toimii.” (A1)

Saman tyylistä keskustelua aiheutti myös valvotun koevapauden suorittajan sijoituspaikka. Samankaltaista keskustelua aiheutti se, että on tärkeää arvioida minkälaiseen sijaishuoltoon ja mil-laiseen asuinyksikköön tuomion saanut nuori sijoitetaan. Valtion koulukodit koettiin paikaksi, jossa valvottua koevapautta suoritetaan. Tärkeää on huomioida asuinyksiköiden muut nuoret, ja heidän taustansa. Yksi haastateltava nosti esiin näkemyksen, minkä pohjalta voidaan todeta, että koulu-koti on hyvä paikka valvotun koevapauden suorittamisen. Valtion koulukodeilla on vaativan tason sekä erityisen huolenpidon asuinyksiköt. Nuoren valvotun koevapauden suunnitteluvaiheessa pystytään vaikuttamaan mihin asuinyksikköön hänet kannattaisi sijoittaa. Tässä vaiheessa pystytään reagoimaan henkilökunnan määrään, sekä taitoon, missä asuinyksikössä nuorta pystyttäisiin parhaiten reagoimaan.

”Kun nuori vapautetaan koevapauden kautta, on koulukoti varsin usein hirvittävän hyvä paikka. Oli nuoren sijoitushistoria mikä tahansa, vankilaan jouduttuaan hän on siirtynyt sellaiseen maailmaan, että koulukoti on ehkä parhaita sijoituspaikkoja koska

hän ei pääse tällöin vaikuttamaan sellaisiin lapsiin ja nuoriin jotka on saatu välttymään tältä. Yhteiskunnallisesti viisasta, ettei laiteta väriä väriin paikkoihin. Kevyemmissä sijaishuoltopaikoissa olkoon rauha maassa ja rikollisuus vähän kauempana.” (A5)

Jotta Valtion koulukodit voivat olla valvotun koevapauden suorittamispaikka, täytyy viranomaisyhteistyön olla sujuvaa. Tulevaisuuden yhteistyötä ajatellen, tuloksien pohjalta voidaan todeta, että olisi tärkeää, että Valtion koulukodit tutustuisivat vankilan työkenttään tarkemmin, alaikäisen tuomion näkökulmasta. Ja vankila tutustuisi Valtion koulukotien toimintaan ja työskentelyyn. Valtion koulukodit ovat tehneet Rikosseuraamuslaitoksen kanssa tiivistä yhteistyötä seuraamustapauksissa mutta vastaavaa, tiivistä yhteistyötä ei ole ollut.

Tuloksista nousi siirtymävaihetöskentelyn tarkeys. Siirtymävaihetöskentely on tärkeä työmuoto koko sijaishuollon kentällä, myös valvotussa koevapaudessa. Tavallisesta sijaishuollossa tehtävästä siirtymävaihetöskentelystä tässä tilanteessa on eroa. Valvotun koevapauden kohdalla siirtymävaihetöskentely keskittyy siviiliin siirtymistä. On tärkeää valmistaa nuorta ”vapauteen”. Siirtymävaihetöskentelyllä pystytään jossain määrin vaikuttamaan siihen mihin suuntaan nuori lähtee valvotun koevapauden jälkeen.

Siirtymävaihetöskentelyn tukena on Rikosseuraamuslaitoksen määrittämät tapaamiset sijaishuoltopaikan läheisimmän yhdyskuntaseuraamuslaitoksen työntekijän kanssa. Tapaamiset ovat pakollisia. Siirtymävaihetöskentelyn suunnittelussa ja toteutuksessa olisi tärkeää huomioida kaikkien ammattilaisten roolit ja suunnitella ja tehdä työskentelyä kohti yhteistä päämäärää, eli nuoren vapautumista ja rikoksetonta elämää. Yhdyskuntaseuraamuslaitoksen kokemukset ovat ristiriitaisia. Haastatteluissa tuli esiin tarve kehittää Rikosseuraamuslaitoksen avoimen puolen palveluita, erityisesti kun kyseessä on vapautunut alaikäinen vanki.

”Nuori käy kerran viikossa tapaamassa Risen työntekijää ja nuoren mukaan juttelemassa ympäröivästä ja samaa jankkaamista. Ei millään tavalla palvele tarkoitustaan, eikä tue lasta pysymään pois rikollisuudesta.” (A3)

7 Pohdinta ja johtopäätökset

Opinnäytetyön lopputuloksena on laadullinen tutkimus, jolla vastattiin tutkimuskysymyksiin. Haastatteluiden pohjalta saaduissa tuloksissa saatiin aikaiseksi monipuolinen ja kattava tietomäärä tutkittavasta aiheesta. Tuloksien pohjalta voidaan todeta, että valvottu koevapaus on suuri prosessi, jossa on mukana eri ammattilaisia. Valvotun koevapauden ajan nuori on rikoslain alainen, prosessin päätyttyä nuori on lastensuojelulain alainen. Tuloksissa tuotiin yhteneväinen näkemys lastensuojelulain riittämättömyydestä tilanteessa, jossa nuori on tehnyt niin vakavia rikoksia, että on joutunut vankilaan. Haastatteluiden pohjalta voidaan todeta, että lastensuojelulaki ei riitä turvaamaan nuoren ja muiden nuorten turvallisuutta, kun koevapaus päättyy. Vankilan ja koulukodin yhteistyö oli tuloksien pohjalta riittävää, kuitenkin kehitettävää on, jos valvottuja koevapauksia on tulevaisuudessa enemmänkin. Haastateltavat olivat yhtä mieltä, että Valtion koulukodeissa voidaan suorittaa valvottuja koevapauksia myös jatkossa. Tulevaisuudessa olisi tärkeää kiinnittää huomiota esimerkiksi valvotun koevapauden kanssa työskentelevien ammattilaisten koulututtamiseen.

Nuorisoriikollisuus on ajankohtainen ja keskustelua herättävä aihe, joka näkyy päivittäin mediassa. Alle 15-vuotiaiden tekemät rikokset ja alaikäisten tekemät henkirikokset ovat lisääntyneet. Syytä rikoksille on monia ja syyt ovat monisyisiä. Rikoksien muutettua muotoaan, tulee kuvioihin lastensuojelu, poliisi ja pahimmillaan vankila. (Nuorisoriikollisuus 2025.) Aiheesta on tärkeä puhua yleismaallisesti, mutta asiasta lisätiedon saaminen sosiaalialan ammattilaisille on tärkeää. On hyvä huomioida, että ennaltaehkäisevää työtä pystytään tekemään sijaishuoltoapaikoissa.

Valvotun koevapauden toteuttaminen alaikäisten kohdalla on monivaiheinen prosessi, jossa on tärkeää arvioida tarkasti, missä valvottu koevapaus voidaan toteuttaa. Muurinen (2021) korostaa, että alaikäisiä ei tuomita vankilaan vähäisin perustein, ja tämä näkökulma on keskeinen, kun keskustellaan nuorten sijoittamisesta valvottuun koevapauteen. Valvotun koevapauden sijoituspaikka on harkittava tarkasti. (Muurinen 2021.) Opinnäytetyön tuloksien pohjalta voidaan todeta, että Valtion koulukodit tarjoavat vaativan tason sijaishuoltoa, josta saa erinomaiset resurssit valvotun koevapauden suorittamiseen. Kuitenkin pelkkä sijaishuollon yksikkö ei riitä; koulukodeilla työskentelee moniammatillisia asiantuntijoita, jotka ovat tottuneet työskentelemään nuorten kanssa, joilla on päihde- ja rikollistaustaa.

7.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan kolmen eri käsitteen avulla, eettisyyden, luotettavuuden ja uskottavuuden avulla. (Puusa & Juuti 2020.) Eettisiä periaatteita noudattaen, on tärkeää huomioida opinnäytetyötä tehdessä, että huomioi ihmisarvon, yksityisyyden, itsemääräämisoikeuden ja muiden oikeuksien tärkeyden. Tärkeintä työtä edistäessään on muistaa, että tutkimuksesta ei saa olla haittaa tutkittavaan organisaatioon, ihmisiin tai ympäristöön. (Kallinen & Kinnunen 2021). Eettisten periaatteiden mukaisesti on tärkeää huomioida, että tutkimus on täyty tehdä juuri oikeilla menetelmillä ja analyysitavoilla, jotta tutkimus täyttää kriteerit ja voi toimia pohjana hyvässä tutkimuksessa. (Puusa & Juuti 2020.) Aihe on arkaluotoinen ja ajatuksia aiheuttava, jolloin tutkiessa ja kirjoittaessa opinnäytetyötä on tärkeää huomioida eettinen näkökulma. Tällä opinnäytetyöllä on yksi, selkeä eettinen ongelma. Opinnäytetyössä ei saa tulla esille mitään asiakkaasta ja tapahtumista, niin että asiakkaan yksityisyys säilyy. Tutkimuseettisesti aihe on arka, opinnäytetyössä on tuotu esille nuorisoriikollisuuteen liittyviä aiheita ja käsitteitä. Valitettavasti nuorisoriikollisuudesta puhuttaessa, liitetään aiheeseen väkivalta, huumausaineet, pahimmassa tapauksesta henkilorikokset, jotka ovat tutkimuseettisesti arkoja aiheita.

Eettisyyden osalta on tärkeää huomioida opinnäytetyöntekijän näkökulma. Opinnäytetyöntekijä on itse Valtion koulukodilla töissä, joka on hyvä huomioida, kun työn eettisyyttä ja luotettavuutta arvioidaan. Opinnäytetyöntekijä on arvioinut jokaisen prosessin tekovaiheen kohdalla, onko työskentely täysin objektiivista. Tällä tarkoitetaan sitä, että opinnäytetyöntekijä ei saa missään opinnäytetyön vaiheessa tuoda omia näkemyksiään, tai esimerkiksi tuntemuksiaan esille. Opinnäytetyötä tehdessä on tärkeää osata erottaa itsensä, tutun asian ulkopuolelle. Ja toimia tutkijana, niin sanottuna ulkopuolisena.

Opinnäytetyö on toteutettu niin, että koevapauden suorittaneen nuoren henkilöllisyys ei tule lainkaan esille. Opinnäytetyössä ei käsitellä lapsiin/nuoriin tai koulukodilla työskenteleviin liittyviä henkilötietoja. Tällä tavalla on varmistettu nuoren ja hänen perheensä yksityisyyden suoja. Opinnäytetyötä tehdessä on noudatettu Tutkimuseettisen neuvottelukunnan Hyvä tieteellinen käytäntö- ohjeita. Opinnäytetyö on toteutettu noudattaen Jyväskylän ammattikorkeakoulun raportointiohjeita.

Opinnäytetyöhön on saatu tutkimuslupa Valtion koulukodeilta ja Terveiden ja hyvinvoinninlaitokselta. Tutkimusluvun liitteenä opinnäytetyön tietosuojaseloste, jonka avulla pystytään toteamaan, että opinnäytetyötä tekevä henkilö noudattaa tutkimusta tehdessään tietosuojalainsäädäntöä. Haastatteluissa tulleista tuloksista ei pystytä yhdistämään, ketkä asiantuntijat ovat vastanneet opinnäytetyön haastattelukysymyksiin, jolloin tällä varmistetaan, ettei aihetta pystytä yhdistämään kehenkään lapseen tai nuoreen, tai mikä Valtion koulukoti on kyseessä. Jokainen haastateltava on saanut saatekirjeen, sekä allekirjoittanut suostumuslomakkeen. (Liite 1. ja 2.) Allekirjoitetut suostumuslomakkeet on säilötty lukolliseen kaappiin. Kaikki opinnäytetyön aineistot tuhoetaan välittömästi, kun opinnäytetyö on palautettu viimeisen kerran.

Opinnäytetyön luotettavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkija pystyy tutkimuksellaan tuoda ammattitaitonsa esille lukijalle. Luotettavuutta tukee perustellut menetelmät ja tavat, joiden avulla tutkija pystyy vastaamaan tutkimuskysymyksiin tai tutkimusongelmiin. (Puusa & Juuti 2020.) Tämän opinnäytetyön luotettavuuden arviointi on selkeää, koska käytetty menetelmä on avattu tarkemmin aikaisemmissa luvuissa. Tärkeää on nostaa haastatteluiden määrä. Tässä opinnäytetyössä on haastateltu vain viittä ihmistä, joka on todettu riittäväksi, jotta päästään tavoitteisiin. Haastateltavat ovat eri alan ammattilaisia ja katsovat tutkittavaa aihetta eri näkökulmista. Opinnäytetyössä on juuri riittävä määrä ammattilaisia ja oman alansa asiantuntijoita vastaamaan ja tuomaan näkemystään ilmi. Haastatteluissa olleiden moniammatillisuus näkyy vastauksissa ja haastatteluiden tuloksien pohjalta pystytään vastaamaan tutkimuskysymyksiin, sekä haastatteluiden pohjalta saatu materiaali on runsasta ja laadukasta.

Opinnäytetyön luotettavuutta arvioiva kolmas käsite on uskottavuus. Uskottavuudella tarkoitetaan, että jokaisen lukijan on saatava lukea tutkittavaa aihetta totena, ja pystyttävä luottamaan tutkittavaan asiaan. Uskottavuuden kohdalla on tärkeää, että tutkimuksen aineisto on kerätty asianmukaisella tavalla ja analysoiminen on tehty huolellisesti. (Puusa & Juuti 2020.) Tämän opinnäytetyön uskottavuus toteutuu. Edellä mainituissa kappaleissa on kerrottu, kuinka aineisto on kerätty, sekä analysoitu.

7.2 Hyödynnettävyys ja jatkotutkimusaiheet

Tutkimusta voidaan hyödyntää Valtion koulukodeilla ja Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksella. Tutkimuksen avulla pystytään hahmottamaan valvotun koevapauden kokonaiskuva Valtion koulukodin

näkökulmasta. Aihe on tärkeä ja tutkimuksen tekeminen oli tärkeää. Tämän opinnäytetyön tekemiselle oli merkityksellinen aika ja tarve tehdä se juuri nyt. Valtion koulukodit ovat olleet viimeisen vuoden ajan runsaasti esillä ja se, että näin tärkeän asian esille tuominen tutkimuksen muodossa on tärkeää. Valvottu koevapaus Valtion koulukodeilla on yksi merkittävä aihe kokonaisuus, jota voidaan käyttää ja hyödyntää, nuorten etuja ja tulevaisuuden tukemista ja apuja tarjoavana näkökulmana.

Jatkotutkimusaiheita aineiston keruun jälkeen oli selkeät. Aiemmin tutkimuksessa on nousut esille, että tutkittua tietoa suoranaisesti alaikäisen valvotun koevapauden suorittamisesta on vähän, jos laisinkaan. Ensimmäinen jatkotutkimusaihe on koulukodeilla työskentelevien henkilöiden koulutuksen tärkeyden nuorten taustojen ja tilanteiden muuttuessa. Lisäksi olisi tärkeää tutkia tarkemmin alaikäisen valvotun koevapauden tärkeyttä nuoren ja tämän läheisten näkökulmasta. Mielenkiintoista näkökulmaa tuo myös Rikosseuraamuslaitoksen näkökulma, eritoten vankilan, nuoris-osaston näkökulma aiheesta. Tärkeää olisi myös tutkia vankilan ja Rikosseuraamuslaitoksen näkökulmasta yhteistyö Valtion koulukotien kanssa. Aine on monimutkainen ja prosessissa on monia alan ammattilaisia. Aihetta tutkiessa opinnäytetyön alkuvaiheissa, oli huomattavissa, että tämän aiheen ympärillä on useita eri toteuttamistapoja. Edellä mainittuja tutkimuksia olisi mielenkiintoista nähdä siitäkkin näkökulmasta, että eroaako näkemykset tämän opinnäytetyön tuloksiin verrattaessa.

Lähteet

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino. Viitattu 25.11.2024.

Araneva, M. 2022. Lapsen suojelu. Toteuttaminen ja päätöksenteko. Käsikirja lapsen asioista päätävälle. 2., uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent. Viitattu 23.4.2025.

Danielsson, P. 2022. Nuorten väkivaltarikollisuuden määrä ja piirteet poliisin tietoon tulleen rikollisuuden valossa. Keskusrikospoliisin ja tiedosteluosaston strateginen analyysi. Viitattu 19.2.2025. <https://poliisi.fi/documents/25235045/0/raportti-nuorten-vakivaltarikollisuus-poliisi.pdf/5707ff63-fce5-b1a3-83ed-6ae62808adfa?t=1646715994222>

Enroos, R., Heino, T., & Pösö, T. 2017. Huostaanotto: Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino. Kirja. Viitattu 25.1.2025.

Haapakangas & Kakriainen. 2023. Mitä tuoreimmat tilastot kertovat nuorten väkivaltarikollisuudesta? Artikkelit. Tilastokeskus. Viitattu 30.11.2024. <https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2023/mita-tuoreimmat-tilastot-kertovat-nuorten-vakivaltarikollisuudesta>

Hakala, J.T. 2024. Laadullisen tutkimuksen ABC. Menetelmäopas opinnäytteen tekijälle. E-kirja. Gaudeamus Oy. Viitattu 1.12.2024.

Halen, A., Tuomala, S., Tyni, S. & Laurila, T. 2023. Nuorisorangaistus ja valvonnalla tehostettu ehdollinen vankeusrangaistus alaikäisten ja nuorten seuraamuksissa. Katsauksia 56/2023. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Viitattu 30.11.2024. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/4cec839d-9e69-4372-8f8c-b8787f6a7e5a/content>

Halen, A. & Tyni, S. 2024. Nuorisorangaistus ja ehdollisen vankeuden tehosteena tuomittu valvonta on nuorten seuraamuksia. Artikkelit. Haaste-lehti 1/2024. Rikoksantorjuntaneuvosto. Viitattu 30.11.2024. <https://rikoksantorjunta.fi/-/haaste-1-24-nuorisorangaistus-ja-ehdollisen-vankeuden-tehosteena-tuomittu-valvonta>

Heino, T. 2007. Keitä ovat uudet lastensuojelun asiakkaat? Tutkimus lapsista ja perheistä tilastolukujen takana. Stakesin työpapereita 30/2007, 40–43. Viitattu 24.3.2025. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77977/T30-2007-VERKKO.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Jalava, J., Raisio, H., Norri-Sederholm, T., Lahtinen, J. & Puustinen, A. 2017. Kolmas sektori viranomaisten turvallisuustoiminnan tukena. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 76/2017. Viitattu 4.3.2025. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160404/76_Loppuraportti%20kolmas%20sektori%20viranomaisten%20turvallisuustoiminnan%20tukena_editoitu%205122017.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Joukanen, T. 2024. Alle 15-vuotias rikokseen syyllistynyt välttyy rikosoikeudelliselta vastuulta, mutta ei muilta seuraamuksilta: tällaisia ne ovat. Artikkelit. Yle. Viitattu 9.3.2025. <https://yle.fi/a/74-20082699>

Kallinen, T. & Kinnunen, T. 2021. Etnografia. Teoksessa Jaana Vuori Laadullisen tutkimuksen verkkösikirja. Tampere. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 21.11.2024. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimusetiikka-ihmistieteissa/>

L 39/1889. Rikoslaki. Viitattu 24.11.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

L 60/1991. Yleissopimus nuoren oikeuksista. Viitattu 1.12.2024. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2

L 417/2007. Lastensuojelulaki. Viitattu 25.11.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

L 262/1940. Laki nuoristo rikosentekijöistä. Viitattu 24.11.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1940/19400262>

L 629/2013. Laki valvotusta koevapaudesta. Viitattu 24.11.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20130629>

L 1326/2010. Terveystoimintolaki. Viitattu 1.12.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>

L 1379/2010. Laki Terveystoiminnan ja hyvinvoinnin alaisista lastensuojelulaitoksista. Viitattu 21.11.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantas/2010/20101379>

Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmä. 2020. Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriö, 12–15. Viitattu 22.4.2025. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162414/STM_2020_28_rap.pdf

Moilanen, T., Airaksinen, M., & Kangasniemi, M. 2021. Varhainen puuttuminen nuorten rikoksiin ja hyvinvointiin liittyviin ongelmiin: Kyselytutkimus monialaista yhteistyötä tekeville ammattilaisille. Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti, 58(1), 8. Viitattu 25.1.2025. <https://journal-fi.ezproxy.jamk.fi:2443/sla/article/view/88064/59800>

Muurinen, T. 2021. Alaikäiset ja nuoret vangit Alaikäisten ja nuorten vankien vankilaan/vankiosastolle sijoittaminen sekä toimintojen ja turvallisuuden varmistaminen. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 5/2021. Viitattu 9.3.2025. https://www.rikosseuraamus.fi/material/collecti-ions/20210830085518/7SwOchBUn/Alaikaiset_ ja_nuoret_vangit_selvitys_2021.pdf

Mäkipää, L. 2010. Valvotun koevapauden toimeenpano ja sovellettavuus. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 249. Hakapaino, Helsinki. Viitattu 30.11.2024. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/4b3d27c9-2c7d-4dfc-ba67-70ca5b910c81/content>

Nuori rikosentekijänä. 2024. Poliisi.fi. Nettisivut. Viitattu 24.11.2024. <https://poliisi.fi/nuori-rikosentekija>

Nuorisoriikollisuus. 2025. Kieksi. Dokumentti, julkaistu 27.1.2025. Yle Areena-verkkopalvelu. Viitattu 31.3.2025. <https://areena.yle.fi/1-65849619>

Pekkarinen, E. 2017. Koulukoti muutoksessa- Selvitys koulukotien asemasta ja tehtävästä. Helsinki, 26–36. Nuorisotutkimusseura & Nuorisotutkimusverkosto, lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE & Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 9.3.2025. <https://edition.fi/nuorisotutkimusseura/catalog/view/301/237/815-1>

Pohjola, A. N.d. Hyvinvointitalous. Sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävä kehitys. 99–106. Suomen sosiaali ja terveys ry. Viitattu 22.4.2025. https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2018/11/hyvinvointitalous_final.pdf#page=100

Puusa, A. & Juuti, P. 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. E-kirja. Gaudeamus. Viitattu 10.12.2024.

Rajajärvi, J. 2023. Sosiaalinen kontrolli ja nuorisorikollisuus. Epävirallisen sosiaalisen kontrollin yhteys rikolliseen käyttäytymiseen suomalaisilla 15–16- vuotiailla nuorilla. Sosiologian pro gradu tutkielma. Turun yliopisto. Viitattu 30.11.2024. https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/174703/Rajajarvi_Jenina_opinnayte.pdf?sequence

Rantanen, T., & Lindqvist, M. 2018. Valvottu koevapaus ja siihen liittyvä päihdekuntoutus rikosten tekijöiden kuntoutuksessa. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 26(1), 3–20. Viitattu 25.1.2025. <https://journal-fi.ezproxy.jamk.fi:2443/janus/article/view/63165/30876>

Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2023. N.d. Rikosseuraamuslaitos. Verkojulkaisu. Viitattu 30.11.2024. https://rikosseuraamus.fi/material/sites/rise_ja_rskk_yhteiset/dokumentit/qgn6jsfk2/RISE_Tilastollinen_vuosikirja_2023.pdf

SBU. 2023. Effekter av olika metoder för att behandla övervikt och fetma hos barn och ungdomar. Viitattu 31.3.2025. <https://www.sbu.se/370?pub=101444#102662>

Sosiaali- ja terveysministeriö. N.d. Lastensuojelu. Sosiaali- ja terveyspalvelut. Viitattu 7.1.2025. <https://stm.fi/lastensuojelu>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. Koulukoti. Lastensuojelunkäsikirja. Viitattu 24.11.2024. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollonmuodot/lastensuojelulaitokset/koulukoti>

Utriainen, S. & Eriksson, P. 2023. Lastensuojelun rajoitustoimenpiteet valtion koulukodissa. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 19–25. Viitattu 22.4.2025. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147195/URN_ISBN_978-952-408-146-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Valtionkoulukodit.fi. 2024. Koulukotien nettisivu. Viitattu 21.11.2024. <https://valtionkoulukodit.fi/>

Young, S., Greer, B. & Church, R. 2017. Juvenile delinquency, welfare, justice and therapeutic interventions: a global perspective. Artikkel. BJPsych Bullerin. Viitattu 29.3.2025. <https://www.cambridge-org.ezproxy.jamk.fi:2443/core/journals/bjpsych-bulletin/article/juvenile-delinquency-welfare-justice-and-therapeutic-interventions-a-global-perspective/EC2354DA185D34599D131E4B0A003CF5>

Liitteet

Liite 1 Aineistonkeruuseen liittyvä saatekirje

Arvoisa Valtion koulukodin ammattihenkilö

Olen sosionomiopiskelija Jyväskylän ammattikorkeakoulun hyvinvointiyksiköstä. Teen opinnäytetyötäni valvotun koevapauden suorittamisesta Valtion koulukodeissa. Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää, kuinka nuoren koevapautus koulukodissa etenee ja miksi juuri valvottua koevapautta suoritetaan Valtion koulukodeissa. Avaan opinnäytetyöhöni koko prosessin, mitä tapahtuu ennen kuin valvottu koevapautus alkaa, valvotun koevapauden ajan sekä aikaa sen jälkeen, kun nuoren oleminen asuinyksikössä muutetaan sijaishuollon sekä lastensuojelulain alaiseksi. Tutkin aihettani eri käsitteiden ja lakien avulla. Opinnäytetyöni toteuttamiseen olen saanut asianmukaisen luvan Jyväskylän ammattikorkeakoulusta, ohjaajani toimii Riikka Rantanen.

Pyydän teitä osallistumaan puolistrukturoituun haastatteluun, teidän kanssanne sovittuna ajankohtana. Jokainen haastattelu tehdään yksittäin, ei ryhmähaastatteluna. Haastatteluiden tavoitteena on kartoittaa ammattilaisen näkökulmaa tutkittavaan aiheeseen ja valvotun koevapauden toteuttamiseen Valtion koulukodissa.

Opinnäytetyöhöni osallistuminen on vapaaehtoista ja voit keskeyttää vastaamisen ja mukana olon, milloin vain. Teille ei tästä koidu mitään seuraamuksia, jos ette osallistu tai keskeytätte osallistumisenne. Jos päätätte keskeyttää, voin käyttää opinnäytetyössäni siihen asti keräämiäni aineistoja, mikäli muusta ei sovi. Käsittelemme aineistoa luottamuksellisesti ja hyvän tieteellisen käytöksen mukaisesti ainoastaan vain tutkimustarkoitukseeni. Opinnäytetyön valmistuttua, tuhoan kaikki keräämäni aineistot. Aineistoista saaduista tiedoista ei pystytä tunnistamaan vastaajan henkilöllisyyttä, työpaikkaa (mikä koulukoti on kyseessä).

Opinnäytetyöhöni liittyvien haastattelujen tietosuojaseloste löytyy seuraavasta linkistä [Tietosuojaseloste Häkkinen.pdf](#).

Pyydän teitä ottamaan yhteyttä, jos jokin asia mietityttää ennen tapaamistamme.

Haastatteluja odottaen ja tässä vaiheessa teitä kiitän,

Mia Häkkinen

af0703@student.jamk.fi

Opinnäytetyön ohjaaja:

Riikka Rantanen

riikka.rantanen@jamk.fi

Liite 2 Suostumuslomake haastatteluun

Suostumuslomake

Opinnäytetyö: Valvotun koevapauden suorittaminen Valtion koulukodissa

Olen perehtynyt saatekirjeen avulla opinnäytetyön tarkoitukseen ja tavoitteeseen. Allekirjoittamalla tämän suostumuksen suostun vapaaehtoisesti haastateltavaksi. Minulla on haastateltavana ollessani tutkittavien oikeudet. Annan myös luvan haastattelun nauhoitukseen ja nauhoitetun materiaalin käyttämiseen tutkimuksessa.

Nimi: _____

Aika ja paikka

Haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys

Liite 3 Haastattelukysymykset

Haastattelukysymykset

Kokemuksesi siitä, ketkä kaikki kuuluvat alaikäisen nuoren valvotun koevapauden prosessiin?

Oliko prosessissa riittävästi eri alan ammattilaisia tukemassa ja auttamassa, jotta päästäisiin tavoitteisiin?

Mitä muita ammattihenkilöitä tai tahoja yhteistyöhön olisi mielestäsi tärkeää ottaa mukaan?

Millaisena näit vankilan ja koulukotien yhteistyön ennen valvottua koevapautta, koevapauden aikana ja sen jälkeen?

Tuleeko sinulla mieleen jonkinlaisia kehittämistarpeita lainsäädäntöön, kun ajattelemme koko prosessin aikana käytettyjä lakeja?

Mihin asioihin olisi tärkeää kiinnittää huomiota, jos valvottuja koevapauksia suoritettaisiin jatkossa enemmänkin koulukodeilla?

Koetteko, että jatkossa alaikäinen voi suorittaa valvottuja koevapautuksia koulukodeilla?